

mojplanet

www.mladinska.com/mojplanet

MESEČNIK, ŠT. 7 • MAREC 2013 • LETNIK 8 • 3,74 € za naročnike v šoli, 3,99 € za naročnike na domu, 4,70 € v prosti prodaji

**MOJ
TEST**

Mandrill

Potepanje po Sloveniji

**MOJ
POSTER**

9 771854 288098

Ali tudi ti vohaš pomlad?

Dragi moji
planetovci,

marec je nekaj posebnega, saj se 20. začne pomlad. Zvončki in žafrani že kukajo iz zemlje, dan je vse daljši in ravno na prvi pomladanski dan bosta dan in noč enako dolga in potem bomo imeli pol leta več svetlobe kakor teme!

22. marec je svetovni dan voda. In pri Mojem planetu smo si zavihali rokave in resno zaplavali v vodo. Čista voda je bistvena za življenje. V Sloveniji imamo veliko srečo, ker imamo precej virov kakovostne vode, a jih na žalost najbolj ogroža človek z uporabo pesticidov in drugih strupov, ki skozi zemljo pronikajo v podzemno vodo.

Vemo, da ste planetovci zelo odgovorni in dobro gospodarite z vodo. Poročate, da pijete vodo iz pipe in tako dodatno ne obremenjujete okolja s plastenkami in da ne »razmetavate« s pitno vodo. Mi smo na vas ponosni. Pripravili smo vam kar nekaj vsebin, ki vam bodo prišle prav tudi v šoli.

Pišite nam in nam poročajte o svojih ljubljencih, odkritjih, poskusih ali pa nam pošljite vprašanje za strokovnjake.

Pa lepo se imejte!

Maša

poskus
stran 21

Na www.mladinska.com/mojplanet
najdete učne liste in tudi video filme.

Kazalo

14

20

52

8

marec 2013

- 4 RANLJIVA VRSTA**
Mandrill
- 8 NARAVA**
Kroženje vode v naravi
- 12 ZAKAJ? KAKO?**
Kako deluje GPS?
- 14 REKORDERJI**
Afriški slon
- 16 SESALCI**
Mala rojka
- 18 RASTLINE**
Vrbe
- 20 NARAVNI POJAVI**
Vrtinci
- 22 ČLOVEŠKO TELO**
Telo in voda
- 24 NAGRADNI NATEČAJ**
- 26 POSTERJI**
Kroženje vode v naravi, Zebri, Mandarinke
- 36 DR. VETKO**
- 38 OKOLJE**
Gospodarim z vodo
- 40 KOLO**
- 42 PLANETOV STRIP**
V deželi faraonov
- 46 POTEPANJA PO SLOVENIJI**
Pliskovica
- 48 MOJ TEST**
Skrb za domačega ljubljence
- 50 SIVE CELICE**
- 52 NUŠIN KOTIČEK**
Vse, kar potrebuje
- 54 MOJ PLANET PRIPOROČA**
- 56 VAŠA POŠTA**

Kroženje vode
v naravi

ranljiva
vrsta

Predstavljaš si, da hodiš po tropskem deževnem pragozdu. Si v Gabonu, državi, ki leži na zahodni obali ekvatorialne Afrike. Vroče je, podrasti je toliko, da se včasih komaj prebijaš, okoli glave pa ti ves čas brenči oblak mrčesa. Nenadoma te iz grmovja pogleda divje pisan obraz. Iz košate dlake štrli dolg, živo rdeč gobec, ki je ob straneh obdan z močnimi modrikasto belimi črtami. Se prestrašiš ali navdušiš?

MANDRIL

Velike pisane skupine

Čeprav je obraz zelo neobičajen, razlogov za strah pravzaprav ni. Na našem domišljijemskem sprehodu smo se pravkar srečali s samcem mandrilom. Če se po gozdu sprehajamo med junijem in novembrom, se nam splača pozorno pogledati okoli sebe. Zelo verjetno je v bližini gromozanska skupina mandrilov, in če prisluhnemo in dobro pogledamo med pragozdno goščavo, bomo morda zagledali na stotine opic. V tem času je namreč obdobje parjenja, ko se samci pridružijo samicam in mladičem in skupaj tvorijo **skupine**, ki v povprečju štejejo dobrih 600 članov, čeprav občasno sre-

čamo tudi precej manjše skupine. Vendar moramo biti čim bolj neopazni in tihi, če jih hočemo videti. So namreč zelo **plahe živali** in znanstvenikom jih le redko uspe opazovati v njihovem naravnem okolju. Preostalo polovico leta se samci raje poslovijo od gneče in živijo samotarsko, medtem ko se samice z mladiči še naprej družijo v velikem številu.

Afrika

osebna izkaznica

Latinsko ime:	<i>Mandrillus sphinx</i>
Velikost samcev:	70–90 cm, 30–35 kg
Velikost samic:	55–60 cm, 10–15 kg
Življenjska doba:	okoli 40 let v ujetništvu, v divjini ni znana
Spolna zrelost:	v 3. do 4. letu, samice nekoliko prej kot samci
Življenjski prostor:	Kamerun, Ekvatorialna Gvineja, Gabon, Nigerija in Rep. Kongo

Ve se, kdo je šef

Skupina opic vedno daje vtis živahne zmede. Vendar ima življenje v skupini mandrilov nekatera zelo jasna pravila. Predvsem med samci vlada stroga **hierarhija**. V nekoliko manjših skupinah se točno ve, kdo je glavni in kako mu po vrsti sledijo preostali. Vsak član skupine se obnaša primerno svojemu družbenemu statusu. Nadrejeni svoj položaj izražajo s strogim strmenjem v nasprotnika, hitrimi gibi z glavo in jeznim udarjanjem po tleh, podrejeni pa jim povejo, da jih spoštujejo, tako, da boječe kričijo ali pa jim pokažejo zadnjo plat.

Zakaj tako divje barve?

Živahna obarvanost obraza – in zadnjice – je glavni prepoznavni znak mandrilov in zagotavlja, da si jih človek res dobro zapomni. Ampak zakaj bi se takšne barve v evoluciji sploh razvile in obdržale? Ob srečanju s plenilci vpadljiv videz prav gotovo ne pomaga. Pomaga pa narediti **vtis pri samicah!** Izkaže se, da so bolj živahno obarvani samci medamicami veliko bolj priljubljeni. Obarvanost se razvije šele s spolno zrelostjo pod vplivom moških spolnih hormonov. Samice in mladiči so veliko manj barviti. Količina teh hormonov je odvisna tudi od samčevega položaja v hierarhiji, zato so samci z višjim položajem pogosto tudi bolj živo pisani. Razlog za obarvanost zadnjice pa je morda to, da je tako pisanim barvam veliko lažje slediti v gosti podrasti.

Spretni roke

V mnogih pogledih so mandrili povsem značilne opice. Imajo zelo spretni roke, ki so precej podobne našim. Z njimi trgajo in odpirajo sadeže, brskajo po tleh za semeni in koreninicami, občasno pa ulovijo tudi kakšno žuželko, žabo ali rovko. Čeprav jejo raznoliko hrano, imajo, tako kot večina opic, **najraje sadje**, ki sestavlja več kot polovico njihovega jedilnika. Svoj domači okoliš zelo dobro poznajo in točno vedo, kdaj obrodi katero sadno drevo in kam se danes najbolj splača iti po hrano.

Dotikanje

Kadar po hranjenju počivajo, s spretnimi prsti druga drugi negujejo dlako. Pogosto rečemo, da si opice »obirajo bolhe«, vendar gre za več kot samo čiščenje in odstranjevanje neželenih prebivalcev kože. S čohanjem **utrjujejo medsebojne vezi**, matere tako izkazujejo ljubezen do svojih mladičev, kadar samci poskušajo narediti vtis na samice, pa je čohanje tudi nepogrešljiv del dvorjenja.

samec

Talne in drevesne živali

Spretne roke so odlično orodje za celo vrsto opravil, izvorno pa so se pri opicah razvile zato, ker so se prvi opičji predniki preselili s tal na drevesa. V krošnjah so bili v veliki prednosti tisti, ki so se lahko dobro držali vej. Vse opice znajo odlično plezati, čeprav mnoge danes živeče vrste tega talenta ne uporabljajo veliko. Med njimi so tudi mandrili, ki večino časa preživijo na gozdnih tleh in se na drevesa odpravijo v glavnem takrat, ko so na njih zreli sadeži, ali zvečer, ko se odpravijo spat.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Plenilci so povsod

Talne in drevesne živali imajo v življenju precej različne skrbi: medtem ko so drevesne izpostavljene samo plenilcem, ki znajo leteti ali plezati na drevesa, morajo talne skrbeti tudi vsi tisti, ki hodijo samo po tleh. Za mandrile to pomeni, da se morajo poleg **ujed** in **kač** ukvarjati tudi z **leopardi**. Verjetno je prav to razlog, da talne opice večinoma živijo v precej večjih skupinah kot drevesne vrste. Kot odgovor na povečano nevarnost so se začele združevati v velike skupine – tako je bolj verjetno, da bo nekdo plenilca pravočasno opazil in te opozoril, hkrati pa manj verjetno, da bo plenilec v množici izbral prav tebe. Pri mandrilih si samci, ki so dvakrat do trikrat večji, lahko privoščijo občasno samotarsko življenje, samice z mladiči pa se verjetno prav zaradi varnosti vse leto po gozdnih tleh potepajo v velikih skupinah.

ali
veš...

... da so samci veliko večji od samic in bolj živih barv?
... da imajo samci kar 6 centimetrov dolge podočnike?

Mojca Stojan - Dolar

Kroženje VO

Voda na planetu Zemlja neprestano kroži. K temu jo spodbuja sonce s svojimi žarki in toploto. Voda ne nastaja na novo iz nič in se ne porablja, samo spreminja svojo lokacijo in obliko (agregatno stanje). Daleč največ vode je v morju (97 %) in ledu (2 %), preostala voda pa je v tleh, rekah, atmosferi in živih organizmih.

Največ vode je v morju

V morju je velika večina vode, ki jo imamo na planetu Zemlja. Ta voda je slana. Pretaka se med oceani in morji, ki imajo različno slanost in temperaturo. Z morske gladine izhlapeva voda v obliki plina, torej kot vodna para. Iz morij v tropskem in subtropskem pasu izhlapeva več vode kot iz hladnih morij. Če ne bi bilo stalnega priliva vode v oceane, bi se ti v milijonih let posušili. To se dogaja s Kaspijskim jezerom. Poišči ga na zemljevidu.

Vodni hlapi potujejo iz morja v nebo

Si kdaj videl meglice nad morjem, ko je bilo morje toplo, zrak nad njim pa hladnejši? To se dogaja vsak dan, le da tega vedno ne vidimo. Vodni hlapi se dvigujejo in ohlajajo, v njih pa ni soli. Z izhlapevanjem nastane sladka voda.

Zaradi ohlajanja nastanejo oblaki

Visoko v atmosferi je zrak hladen. Dvigajoče se vodne pare se ohlajajo in spreminjajo v kapljice (kondenzirajo). Tako nastanejo oblaki. Ko se para utekočinja, nastaja veliko energije, ki jo opazimo kot nevihte ali orkane.

DE v NARAVI

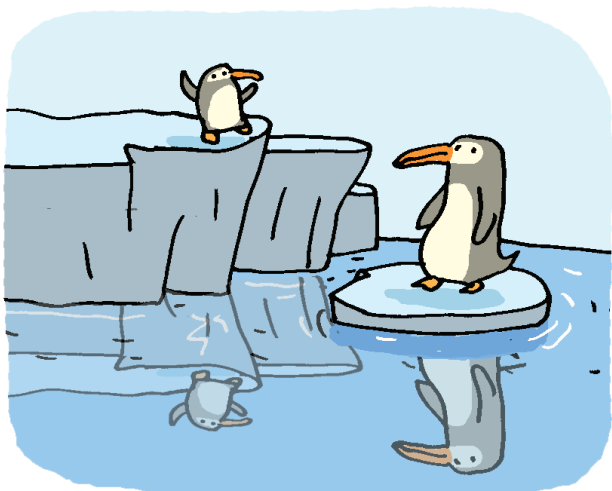
Voda se vrne na Zemljo kot padavina

Padavine so lahko dež, rosa, sneg, toča ... Katere padavine bodo nastale, je odvisno od veliko dejavnikov. Pomembna je hitrost ohlajanja zraka okrog vodnih kapljic. Kajti ko kapljica pada proti Zemlji, potuje skozi plasti različno hladnega zraka in zato se kapljica spreminja – zraste, se podhladi, nastane snežinka ali zrno toče. Kot padavina se voda vrne nazaj na Zemljo.

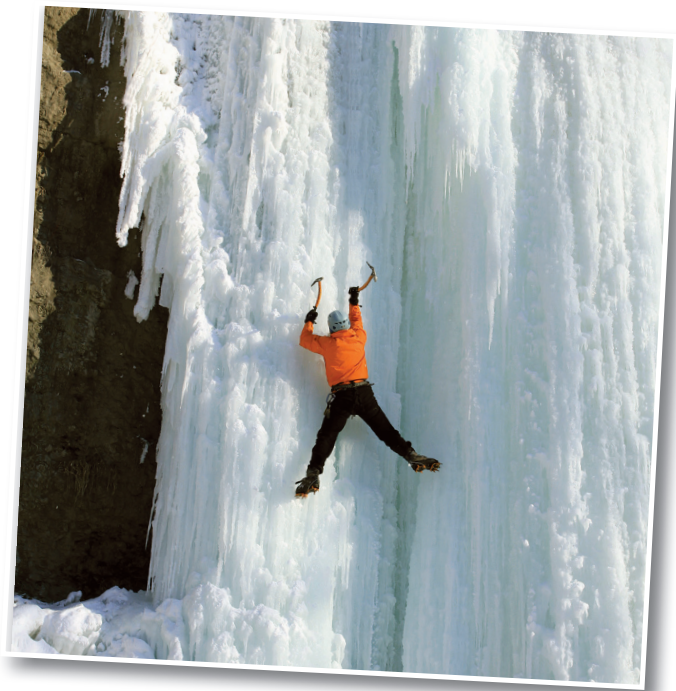
Lahko teče kot potok ali reka

Kapljica lahko pade v potok ali odteče v reko in teče po površini Zemlje. Vse reke vsebujejo sladko vodo. Potoki se združujejo, nastajajo reke in te se na koncu izlijejo v morje.

Lahko obmiruje kot led

Padavina, ki pade na mrzlih območjih Zemlje, se lahko spremeni v led in v takšnem stanju ostane zelo dolgo časa. Največ ledu je shranjenega na zemeljskih polih ter v gorah. Led je največje skladišče sladke vode na Zemlji. Če bi se stopil ves led, bi se gladina morij dvignila za nekaj deset centimetrov.

Voda odteče globoko v Zemljina tla

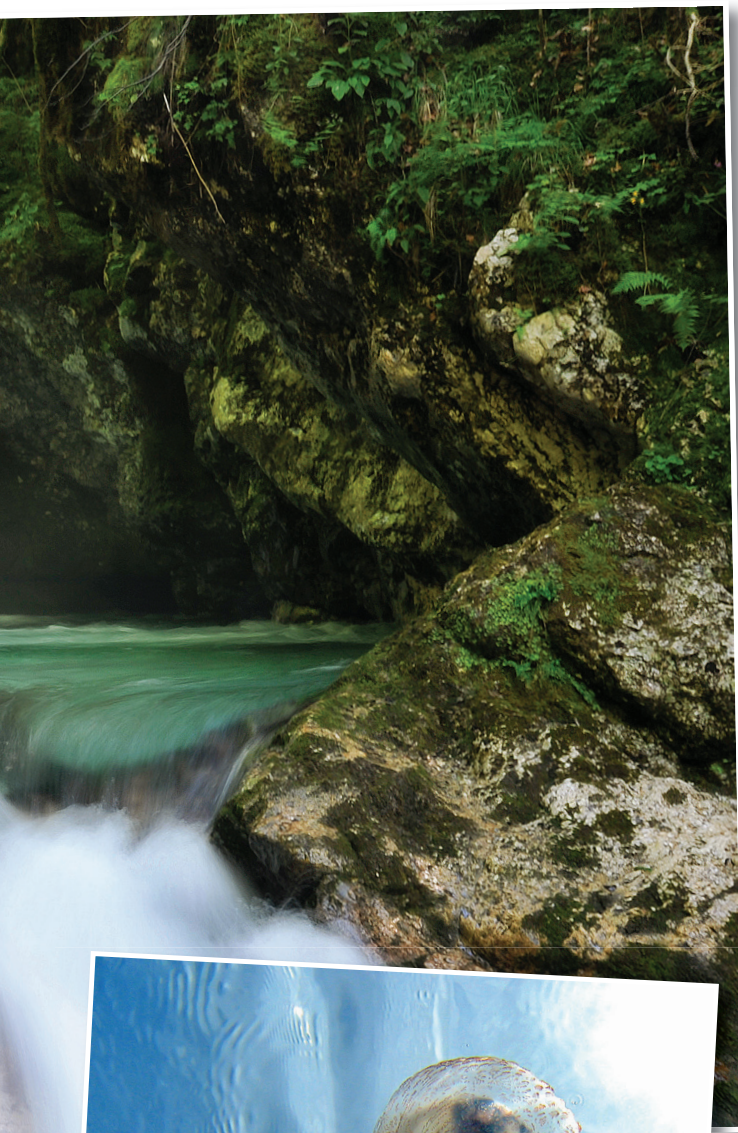
Voda lahko ponikne v tla in teče pod površjem. Teče lahko v zemlji ali med kamenčki. Podzemna voda in podtalnica sta najpogostejši vir pitne vode v Sloveniji. Gre tudi za najbolj čisto vodo, saj se med pretakanjem po drobnih zemeljskih delcih očisti.

Zelo veliko vode izhlapi iz rastlin in tal

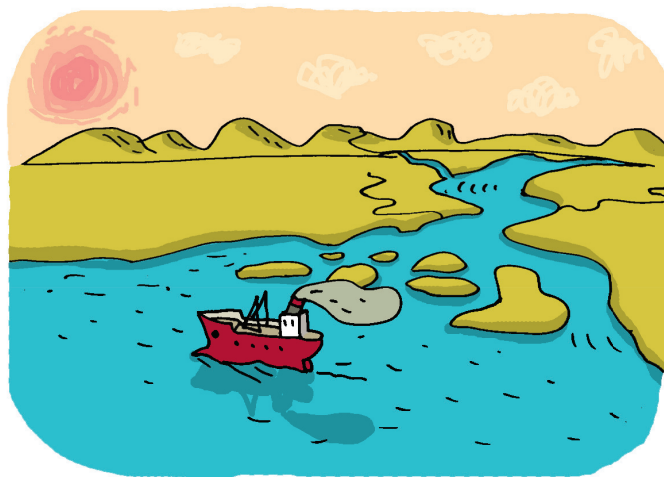
Padavine se lahko zadržijo na rastlinah in tleh, ne da bi kam odtekle. Takšna voda hitro izpari nazaj v zrak in se v oblakih ponovno vključi v vodni krog.

Voda je vgrajena v telesa rastlin in živali

Vsa živa bitja vsebujejo vodo: meduze do 99 %, puščavska roža pa le nekaj odstotkov. Koliko časa se bo ta voda zadržala v telesih, ne moremo oceniti, je pa za preživetje organizmov nepogrešljiva. Tudi ljudje jo vgrajujemo v svoja telesa, zato je redno pitje čiste vode pomembno za naše zdravje.

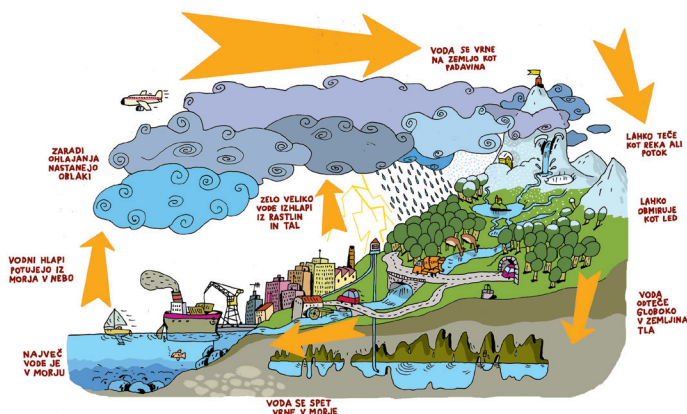

Voda se spet vrne v morje

Padavine, ki padajo v morje, površinske reke in podzemni tokovi podtalnice se neposredno izlivajo nazaj v morje. Tako se vodni krog sklene oziroma ponovno začne. Voda, ki priteče v morje, lahko s seboj prinese številne odplake in odpadke. Te škodijo življenju v morjih in spreminjajo ekosisteme v širšem pogledu.

Varujmo vodo. Od nje je odvisno čisto vsako živo bitje in tudi ti. S skrbjo zanjo in z njeno varčno porabo boš omogočil preživetje mnogim rastlinam, živalim in ljudem. Koliko si je danes že privarčeval?

Na sredini revije poišči plakat, ki ponazarja kroženje vode v naravi.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOC, ILUSTRACIJE: DAMIJAN STEPANČIČ

**zakaj?
kako?**

Zanima me, kako deluje GPS?
Jaša, 4. razred

Preden so pred več kot petdesetimi leti začeli Rusi in Američani v vesolje pošiljati prve satelite, je bilo določanje lege na Zemlji zelo zapleteno in dolgotrajno početje.

Astronomi so z zvezdami in zelo natančnimi urami najprej izmerili lego, torej zemljepisno širino in dolžino, več krajev na Zemlji. Na podlagi teh meritev so nato geografi naredili zemljevide. Če si hotel ugotoviti, kje si, si moral

znati na zemljevidu poiskati svoj položaj. To pa je bilo zelo težko, če si potoval po neznani deželi. Še bolj zapleteno pa je bilo določanje lege na morju, kjer ni gričev, hribov, cest in naselij, po katerih bi se lahko orientiral. Mornarji so zato uporabljali posebne naprave, s katerimi so glede na Sonce, zvezde in natančno uro določili svoj položaj na morju.

Ko pa so izstrelili prve satelite, so učenjaki spoznali, da bi jih bilo mogoče izkoristiti za natančno določanje lege na površju Zemlje. Načelo delovanja je dokaj preprosto. Spomnite se na strelo in grmenje ob nevihti. Najprej zagledamo blisk, šele nekoliko kasneje zaslišimo grom. To je zato, ker zvok potuje počasneje od svetlobe. V eni sekundi zvok naredi približno 330 metrov. Če zaslišimo grom sekundo za strelo, potem je ta usekala 330 metrov stran. Če grom zaslišimo 3 sekunde za strelo, potem je bila ta oddaljena en kilometer. Na tak preprost način lahko določimo oddaljenost strele. Še več. Pojav lahko izkoristimo za določanje svoje lege. Denimo, da je prva strela udarila v cerkev na vrhu bližnjega griča, potem lahko tako določimo našo oddaljenost od tega griča. Potem pa je druga strela udarila na vrh drugega griča. S poslušanjem groma lahko izmerimo oddaljenost našega kraja še od tega griča. Nato na zemljevidu poiščemo griča. Ker smo z grmenjem izmerili njuno oddaljenost od našega kraja, lahko na zemljevidu natančno najdemo našo lego.

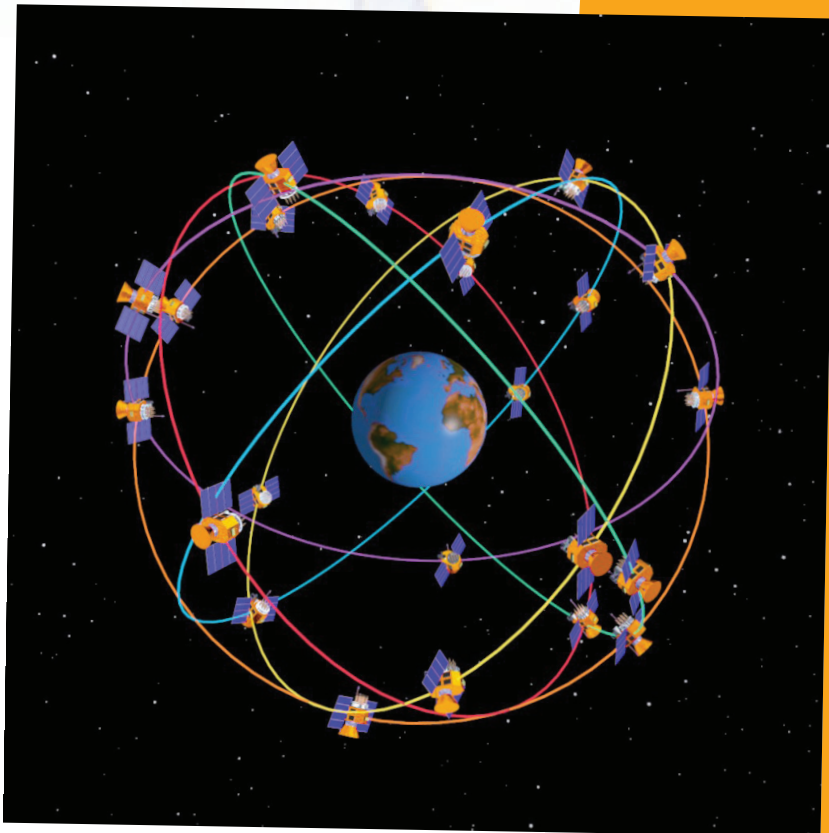

GPS-satelit oddaja radijski signal, s katerim je mogoče določiti lego kateregakoli kraja na Zemlji.

Na podoben način deluje tudi GPS-sistem merjenja lege na Zemlji s sateliti. **GPS** je kratica, ki izvira iz angleškega imena Global Positioning System – **globalni sistem za iskanje lege**. Bistvo tega sistema je roj tridesetih satelitov, ki krožijo okoli Zemlje. Seveda ne oddajajo strel in groma, temveč radijske signale, ki vsebujejo natančne podatke o času oddajanja in legi posameznega satelita. Za sprejemanje teh signalov potrebujemo posebno GPS-napravo. Ta iz razlike časov potovanja signalov različnih satelitov in njihovih leg izračuna lego na Zemlji, podobno kot pri opisanem primeru s strelami in gromi. **Naprava mora hkrati sprejemati signal več satelitov**, sicer lege na Zemlji ne more izračunati.

GPS-sprejemnik v avtomobilu, letalu ali na ladji sprejema signal več satelitov in preračunava lego z izjemno natančnostjo.

Roj GPS-satelitov, ki krožijo okoli Zemlje

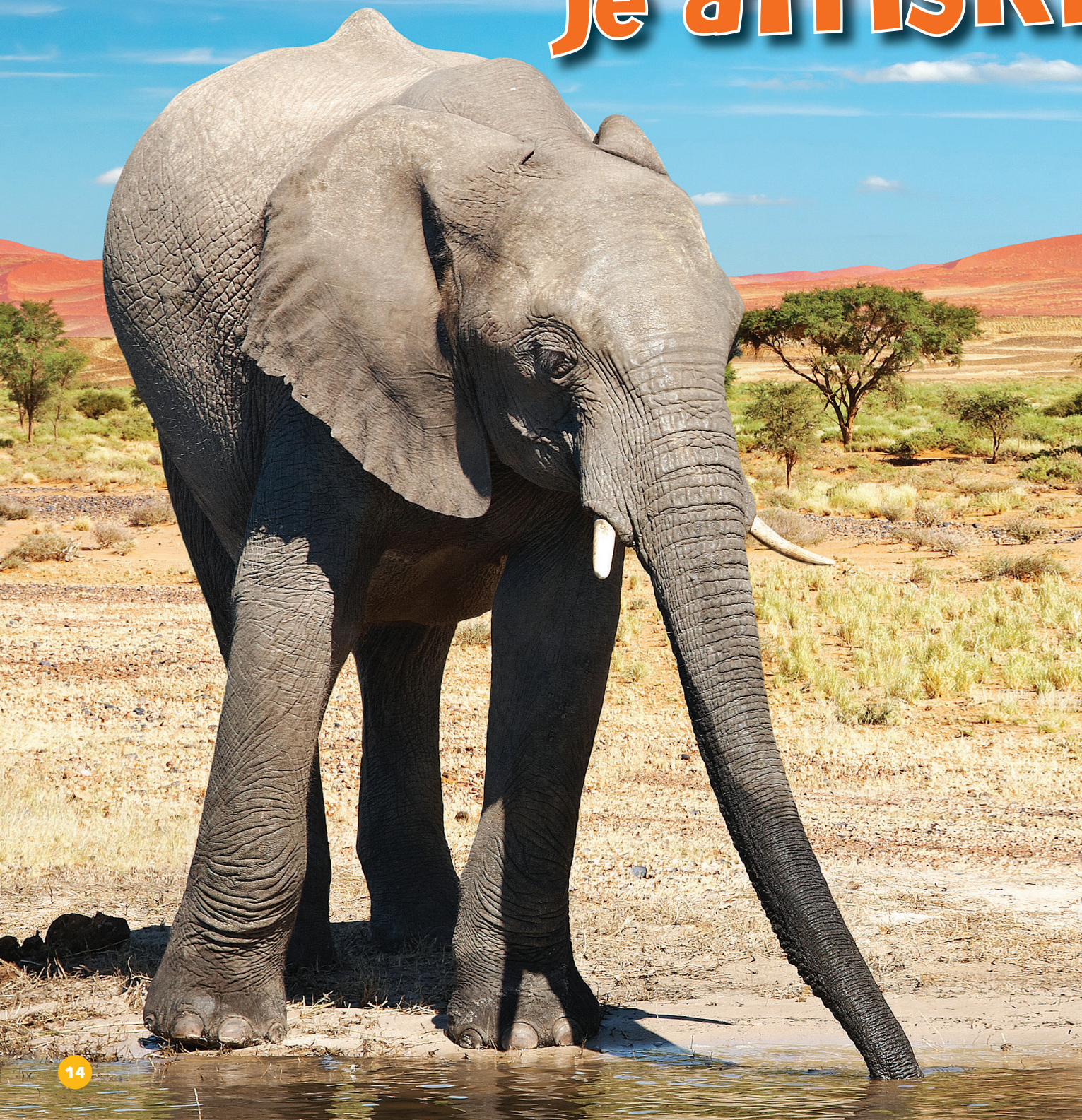
Sodobne GPS-naprave so čisto majhne in priročne, zato jih pogosto uporabljajo avtomobilisti, saj jih zaradi velike natančnosti pripeljejo na želeni naslov. Po navadi imajo te naprave **prikazovalnik z zemljevidom ali avtomobilsko karto**, kar vožnjo še dodatno olajša. Čeprav je-GPS sistem nastal za vojaške potrebe, pa ga danes ves svet uporablja za bolj vsakdanjo orientacijo na Zemlji.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK, NASA

Andrej Guštin

rekorderji

Največja kopenska je afriški

žival slon.

Afrika

Zraste do 4 m visoko in lahko tehta tudi 7 ton. Življenjska doba slona je 60 let, kar je več kot pri večini sesalcev. Ker je tako velik, ga druge živali ne napadajo. Slone najbolj ogroža človek, ker jim jemlje življenjski prostor in ker jih pobija zaradi oklov in zob.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

ali
veš...

osebna izkaznica

Družina:	sloni (Elephantidae)
Velikost:	4 metre
Teža:	7 ton
Spolna zrelost:	približno pri desetih letih
Brežost:	22 mesecev
Življenjska doba:	70 let in več
Razširjenost:	Afrika

- ... da **raste slon skoraj vse življenje** in je zato na primer 50-letni slon veliko večji od polovico mlajšega?
- ... da potrebuje odrasla žival na dan približno **160 kilogramov** hrane?
- ... da je slonji rilec nekakšen zelo dolg nos, v katerem je **100.000 mišic** in **nobene kosti**?
- ... da traja zelo dolgo časa, preden slonji mladiči resnično obvladujejo vse te mišice in znajo rilec uspešno uporabljati?
- ... da sloni živijo v družinskih skupnostih, ki jih tvorijo samice z mladiči, **vodi pa jih najstarejša, najbolj izkušena samica**?
- ... da taki obliki družin pravimo matriarhat?
- ... da so stari samci **samotarji**, mlajši pa se družijo?
- ... da je največja žival na svetu sinji kit? Sinji kit živi v morju, dolg je do **30 m** in tehta **do 160 ton**. Toliko kot **26 afriških slonov**!

Mala rovka

osebna izkaznica

Družina:	rovke (Soricidae)
Red:	rovke, krti in ploskorili (Soricomorpha)
Vrsta:	mala rovka (<i>Sorex minutus</i>)
Parjenje:	od aprila do avgusta
Mladiči:	2–8, do 5-krat na leto
Dolžina živali (brez repa):	okoli 5 cm
Teža:	od 4 g do 6 g
Habitat:	gozdovi, gozdnate pokrajine, travišča
Razširjenost:	Evrazija, Severna Amerika

Švist! S koticom očesa komaj še ujameš drobno živalco, ki je pravkar švignila v podrast. Je bila miška? Hrček? Ne: mala rovka! Ta drobni sesalec, na videz podoben miši, ima značilno dolg in zašiljen gobček.

Koplje in orje

Rovkino telo pokriva gost in žametno mehak kožuh. Na petprstih sprednjih okončinah so kremplji. Hitro teče. Ker se zadržuje predvsem v podrasti dreves, si pri brskanju po tleh in med odpadlim listjem pomaga z dolgim in gibljivim smrčkom. Pri iskanju hrane se zanaša tudi na **dober sluh**, čeprav ima majhne uhlje. Vidi zelo slabo.

Z izostrenim vohom rovka brez težav zaznava plen. Pri tem ji pomaga koničast smrček z dolgimi čutilnimi brki oz. srstmi. Če je plen zakopan, začne s smrčkom in sprednjimi nogami kopati in orati. Je predvsem žuželke, deževnike, tudi plodove in mrhovino.

Zakaj toliko je?

Mala rovka mora jesti zelo pogosto, na približno dve uri. Počiva ali spi v krajših presledkih. Če bi bila brez hrane samo kakšnih devet ur, bi namreč lahko že poginila! Ima izredno **hitro presnovo**. Dnevno poje približno toliko hrane, kot je težka. Zato tudi zimskega obdobja ne prespi, saj v svojem telescu ne more nakopičiti dovolj maščobnih zalog za preživetje čez zimske mesece. Aktivna je noč in dan.

Natakar, 5 gramov
deževnikov, prosim.

Kaj bi dala
za dobrega
zobozdravnika!

Obraba zob

Rovke imajo **posebno zobovje**: mlečne zobe izgubijo že pred svojim rojstvom. To pomeni, da se skotijo s končnim nizom zob, ki jih imajo vse življenje – kar je kakšnih 15 mesecev ... Para sekalcev sta ostra in dolga, vendar jim ne rastejo vse življenje, kot na primer glodavcem. Zato se rovkam zobje obrablja. Jeseni v naravi pogosto najdemo poginule odrasle rovke, ki imajo izrabljene zobe ali so celo ostale brez njih in so zato umrle zaradi stradanja.

Od majhnih do še manjših

Poznamo več vrst rovke: gorske, gozdne, vrtno, povodne, močvirske, poljske ... Najmanjše rovke so velike **samo 35 milimetrov!** To so pritlikave in etruščanske rovke (*Suncus etruscus*). Etruščanska rovka živi v južni Evropi, Aziji in Afriki, najdemo pa jo tudi na slovenski obali. Je med najmanjšimi kopenskimi sesalci.

ali
veš...

Teci, rovka, teci!

Seveda je takšna drobna stvarca, ki nima prave obrambe, na jedilniku mnogih plenilcev. Lovijo jo sove, jastrebi, kače, lisice in mnoge druge živali.

... da rovki udari srce tudi do 1200-krat v minuti?

... da se rovkam pozimi spremeni zgradba in oblika telesa? 30 do 50 % telesne

teže izgubijo predvsem z zmanjšanjem velikosti kosti, lobanje in notranjih organov.

... da je ugriz nekaterih rovok strupen? Žleza slinavka pri ameriški kratkorepi rovki ustvari dovolj strupa, da povzroči smrt približno 200 miši.

... da so za rovke iz rodov *Suncus* in *Crocidura* značilne karavane rovok? Ko mlade rovke zapustijo gnezdo, oblikujejo vrsto. Vsaka žival zgrabi zadnjico prejšnje, prvi mladič pa se drži zadnjega dela matere. Mati jim na tak način pokaže svoj teritorij. Prijem je tako močan, da če dvignemo samico, poberemo hkrati vso karavano.

VRBE

Ob koncu zime napoči čas, ko nabiramo prve spomladanske šopke. Vrbove mačice, teloh in resa nam doma pričarajo pomlad, še preden se zima zares poslovi. Poglejmo si vrbe поблиže. V Sloveniji jih je kar 23 različnih vrst. Srečamo jih ob rekah in potokih, v poplavnih gozdovih in močvirjih, na posekah in gozdnih robovih, nekaj vrst pa je celo visokogorskih.

Rdeča vrba

Mačica
z ženskimi cvetovi

Mačica
z moškimi cvetovi

Prva spomladanska paša čebel

Barvitih cvetnih listov drobni vrbovi cvetovi ne premorejo. A vendar zmorejo privabiti opraševalce. Cvetоче vrbove mačice lepo dišijo. Poleg tega se v cvetovih izloča dehteča, sladka medicína, ki močno privablja žuželke. Vrbe so torej **žužkocvetke**: žuželke prenašajo cvetni prah z moških grmov na ženske. Spomladi so cvetoče vrbe pomembna čebelja paša.

Vrba iva

Drobni cvetovi

Bele, puhaste mačice so nerazcvetela socvetja vrb. V vazi, v topli sobi zacvetijo v nekaj dneh. Če jih pogledamo od blizu, opazimo, da na nekaterih vejicah iz mačic molijo prašniki in se iz njih sipa cvetni prah. Na drugih vejicah pa se v mačicah razvijejo pestiči. **Eno vrbovo mačico torej gradi množica majcenih cvetov**: ti so samo moški (s prašniki) ali samo ženski (s pestičem). To se nam morda zdi nenavadno, saj so v večini cvetov, ki jih poznamo, tako prašniki kot pestiči. Pri vrbah ločimo moške in ženske rastline.

Pokopališko vrbo, ki krasí mnoga sprehajališča, pokopališča in nabrežja, so vzgojili s križanjem vrbe žaluške in bele vrbe.

Ko mačice odcvetijo ...

Moške mačice se po odcvetu kmalu posušijo in odpadejo, v ženskih pa dozori majceni **plodovi**. Ko se odprejo, se iz njih sprostijo **drobna in lahka semena**, opremljena z dolgimi, tenkimi laski. To so letalne naprave, ki omogočajo, da se semena z vetrom raznašajo daleč naokoli. Listi se popolnoma razvijejo šele zgodaj poleti.

Vsestransko uporabne

Vrbe zelo hitro rastejo, njihov les pa ni uporaben le za kurjavo. Iz njega izdelujejo vrsto različnih izdelkov: zaboje, cokle, igrače, zobotrebce, vžigalice, celo palice za hokej, pa tudi papir in izvrstno risalno oglje. Ob tem ne smemo pozabiti na vrbove metle, koše in druge izdelke suhe robe. Otroci iz vrbovih vej izdelujejo piščalke, lubje so včasih uporabljali kot strojilo in sredstvo za barvanje, pa še bi lahko naštevali.

RAZISKUJ

- Naberí šopek vrbovih vejic z različnih grmov. Doma jih daj v vazo in opazuj, kako bodo zacvetele. Ločiš moške mačice od ženskih? Sčasoma bodo na nekaterih vejicah pognale korenine. Takšno mlado vrbo lahko posadiš na vrtu ali v naravi.
- Na sprehodu si izberi vrbov grm. Označi ga z vodoodpornim trakom. Tako boš lahko isto drevo opazoval več mesecev: ko bo cvetelo in ga bodo obiskovale čebele, ko se bodo razvili plodovi in bodo iz njih letela semena, ko se bodo razvili listi ...
- S slikovnim priročnikom za določanje grmov in dreves poskusi ugotoviti, za katero vrsto vrbe gre.
- Vprašaj dedka, babico, stare strice ali tete, kako se iz vrbove vejice naredi piščalka.
- Zgodaj spomladi naberi dolge, vitke vrbove šibe in poskusi splesti košaro.

... da vrbovo lubje vsebuje snovi, ki pospešujejo rast korenin na odrezanih poganjkih? Izvleček iz vrbovega lubja lahko uporabimo za ukoreninjanje potaknjencev.

... da vrbe pogosto sadijo na nasipe in obrežja, ker njihove razvejene, prepletene korenine utrdijo brežine in varujejo bregove, da jih ne odnesejo narasle vode?

... da se vrba iva med prvimi naseli na gozdnih posekah in pogoriščih? Na takšnih rastiščih ščiti drevesni podmladek pred premočnimi vplivi sonca, vetra in mraza.

... da so listi in lubje vrb uporabni kot zdravilo proti bolečinam in vročini? Vsebujejo namreč veliko salicilne kisline. Zelo podobna snov je v aspirinu.

Tinka Bačič

Vrtinci so skrivnostni pojavi, pri katerih snovi začnejo iz neznanega razloga krožiti. Po eni strani so zanimivi, po drugi pa zelo nevarni. Do sedaj so zahtevali že mnogo življenj.

Zračni vrtinec ali tornado

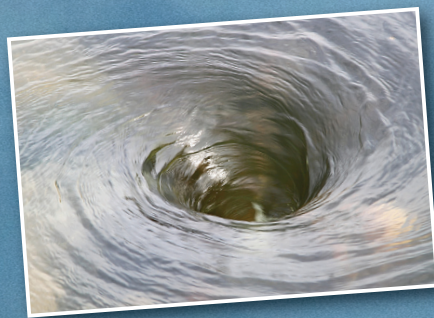
je močan nevihtni veter, ki v vrtincu divja po Zemlji. Razteza se od tal do nevihtnega oblaka. Običajno so **široki do 100 metrov**, v izjemnih primerih pa tudi več sto metrov. Ohranijo se od nekaj minut do nekaj ur, premikajo pa se s hitrostjo približno 55 km/h, **največja izmerjena hitrost je kar 240 km/h**. Nekateri so tako močni, da s površja posrkajo vse, kar se znajde na njihovi poti – hiše, avtomobile s cest, drevesa ... Lahko se pojavijo v nevihtah po vsem svetu, najbolj pogosti pa so v zahodni in Južni Ameriki. Na Jadranskem morju včasih med nevihto nastane zračni vrtinec, ki z morske gladine srka vodo – pravimo mu **vodna tromba**.

VRTINC

Vodni vrtinec

Ko začne voda krožiti, nastane vodni vrtinec. Pojavi se v tekočih površinskih vodah (reka, potok, hudournik). Če je dovolj močan, lahko posrka pod gladino predmete in ljudi. Vodni vrtinci so zelo nevarni, saj te lahko potegnejo vase in ti onemogočijo, da bi izplaval nazaj na površje.

Ognjeni vrtinec

Imenujejo ga tudi ognjeni hudič. Je zelo redek pojav, pri katerem se navpično iz ognja dvigne tornado podoben ognjen vrtinec. Običajno je visok od 10 do 50 metrov in traja le nekaj minut. Nekateri pa so visoki več kot kilometer in trajajo tudi pol ure. Pojavijo se ob požarih.

poskus

Tornado v plastenki

Potrebuješ

- dve plastenki
- velik vrč vode
- silikonsko lepilo ali izolirni trak

Postopek

Plastenko do 2/3 napolni z vodo. Drugo plastenko postavi na prvo, tako da se bosta odprtini prekrivali. S silikonskim lepilom ali izolirnim trakom ju na stiku dobro zlepi, da voda pri obračanju ne bo iztekala. Plastenki obrni in ju v navpični legi nekajkrat hitro zasuci okrog navpične osi. Nastal bo vodni tornado.

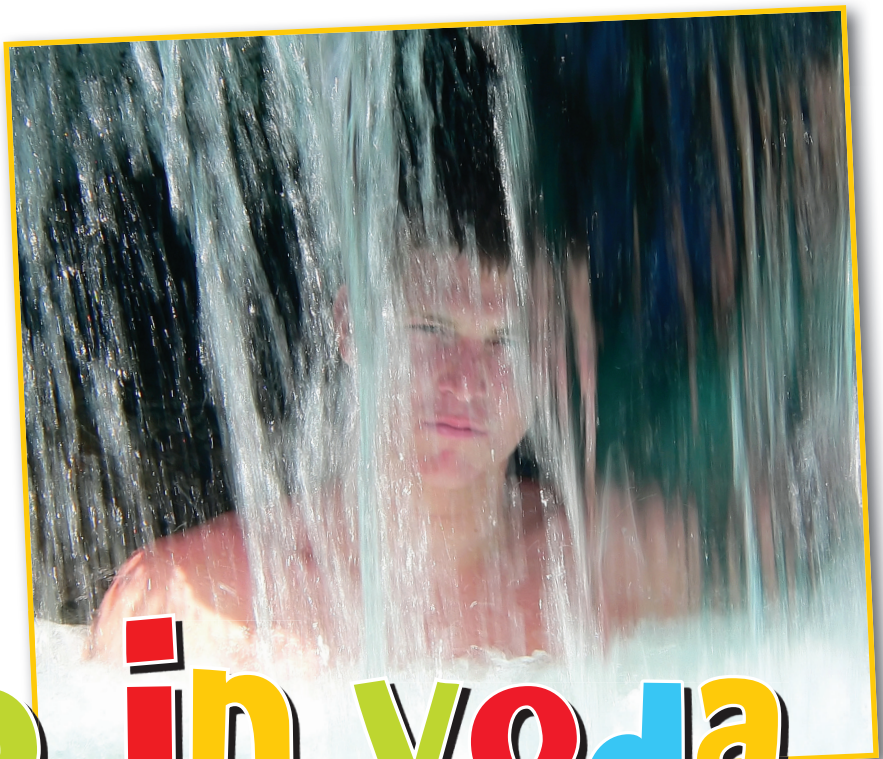
Nasvet

Če želiš, da bi pojav trajal dlje časa, na spodnjo plastenko privij pokrovček, v katerega si naredil 0,5 cm veliko odprtino, nato pa nad pokrovček pritrdi zgornjo plastenko, kot je opisano. Tako se bo voda pretakala počasneje, tornado pa boš lahko opazoval dlje.

Za zahtevnejše raziskovalce

Če te zanima, kako se med pretakanjem vrtniči voda, v plastenko dodaj nekaj drobcev (zares malo!) suhih zelišč ali zdroba. Gibanje teh delcev ti bo pokazalo, kako se v tornadu gibljejo zračne mase oziroma pretaka voda.

Kaj misliš, kaj je trenutno najbolj »in«? Super sladki ledeni čaji različnih okusov, modno obarvane pijače z mehurčki ali navadna voda?

Telo in voda

V ČLOVEŠKEM
TELESU JE DVE
TRETJINI DO TRI
ČETRTINE VODE.

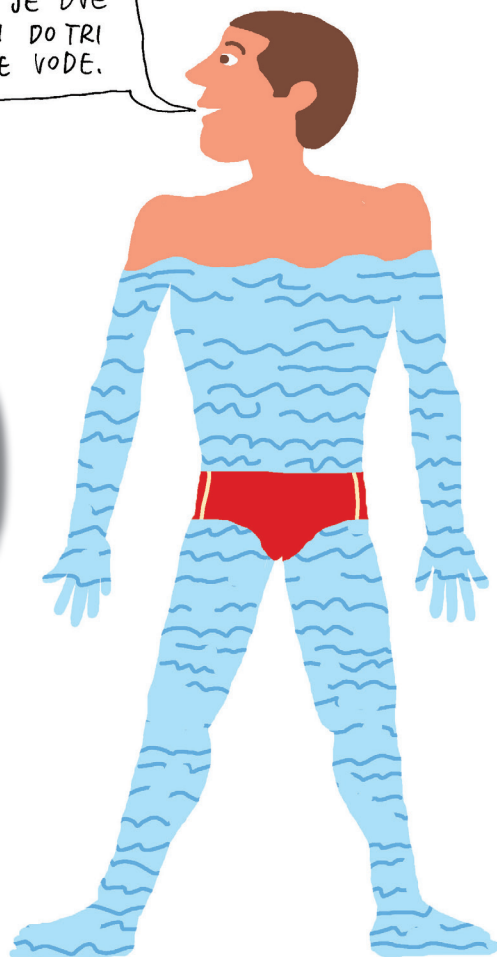
Voda je od nekdaj »in«. V tebi je. Čisti, krepi in vzdržuje stalno telesno temperaturo. Je najpomembnejša sestavina vseh celic, tkiv in tekočin. Preprečuje trenje v telesu. Ves čas vlaži sluznice in prispeva večino telesne teže.

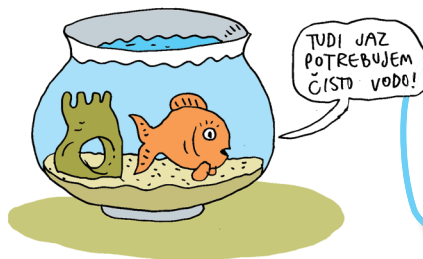
Povsod je

Približno 70 % telesne teže sestavlja voda. Imamo jo v celicah, v krvi, v medceličnih prostorih, v kosteh, celo v zobeh. Povsod v telesu je voda. Odteka in priteka. Z lahkoto priteka. Nikamor ti ni treba ponjo. Odpri pipo, pij, odžejaj telo in ga sproti osvežuj!

Pitje in izločanje

Odrasel človek potrebuje 2,5 litra sveže vode na dan. Enako količino tudi izloči. Največ vode zaužijemo s pitjem. Tudi s hrano dobimo v telo veliko vode. Vodo izločamo z lulanjem pa tudi z dihanjem in znojenjem. Nekaj je izločimo tudi z blatom. Kolikor vode na dan popijemo, toliko je tudi izločimo.

Voda je od vseh!

Voda je naravno bogastvo in naravno živilo. Je dragocenost narave, do katere imamo vsi ljudje enako pravico in veliko odgovornost. Voda v naravi, stoječa in tekoča, je javna dobrina. Nihče si je nima pravice prilastiti. Čisto, neoporečno vodo potrebuje vsak.

Previdno

Po umetnih napitkih boš le še bolj žejen. Veliko je namreč takih, ki celo spodbudijo izločanje vode. Nekateri lahko povzročijo odvisnost. Pij jih redko, vodo pa spoštuj in jo pij redno.

Vsestranska voda

Voda nam izboljša počutje, zbranost, telesno moč in odpornost. Boljša je od vseh lepotnih pripomočkov. Pomlajuje kožo in jo osvežuje. Tudi redi ne. Nasprotno. Ljudem, ki se želijo znebiti čezmerne teže, je v veliko pomoč.

Kako piti vodo?

Pitje vode razporedimo čez dan. Premišljeno jo pijemo med posameznimi obroki. Med obedi je pijemo manj. Pred glavnimi obroki ne pijemo vode! Večja količina vode napolni želodec in ustvari občutek sitosti. Pred odhodom v posteljo pa si z užitkom privoščimo kozarec vode. Je odlična za spanec in lepe sanje.

Ustna higiena

Nekateri odrasli ljudje kupujejo različne umetne vodice za ustno higieno. Brez potrebe. Voda je bistveno bolj zdrava za usta in zobovje. Je najboljši in najcenejši pripomoček za nego in higieno telesa. Odlično osveži usta in odnese škodljive ostanke z zob, hkrati pa ne uniči koristnih bakterij v ustni votlini.

- ... da ima dojenček v telesu več vode kakor starostnik?
- ... da je pomanjkanje vode veliko bolj nevarno kakor pomanjkanje hrane?
- ... da telo izloča vodo, tudi ko spimo?
- ... da človek brez vode preživi največ en teden?
- ... da je v Sloveniji okrog 6000 izvirov, okrog 250 naravnih jezer in več kakor 300 slapov?

Krištof Dovjak

nagradni
natečaj

Dan
očarljivih rastlin

Fotografski natečaj

»Rastline naše pomladi«

Natečaj bo potekal do 6. maja 2013.

Vse rastline skrivajo svoje zanimive zgodbe. Odpravite se v naravo in opazujte rastline, ki se prebujujejo po dolgem zimskem počitku. Poiščite navdihujoče motive rastlin in jih fotografirajte, pri tem pa bodite čim bolj izvirni.

Izberite do pet svojih fotografij, jih poimenujte in do 6. maja 2013

objavite v Galeriji na spletni strani

<http://www.e-fotografija.com/galerija/>

v rubriki natečaji – »Rastline naše pomladi« ter v svoji kategoriji: **»osnovnošolci«, »dijaki«** ali **»odrasli«**.

Vsak, ki odda fotografijo na natečaj, mora biti v Galerijo e-Fotografija registriran. V prijavnem obrazcu v okvirček za ime in priimek v oklepaju dopišite še ime šole, iz katere prihajate, če ste osnovnošolec/-ka ali dijak/-inja.

Po končanem natečaju bo strokovna komisija iz vsake kategorije izbrala tri najboljše fotografije, ki jih bodo nato **natisnili in razstavili v Botaničnem vrtu v Ljubljani. Razglasitev zmagovalcev in odprtje razstave bosta v okviru osrednjega dogodka ob mednarodnem Dnevu očarljivih rastlin, v petek, 17. maja 2013.** Tam bodo čez dan potekali tudi praktični prikazi, delavnice, kvizi, igre za otroke in odrasle, da boste lahko vsi spoznali svet očarljivih rastlin in delo znanstvenikov.

Avtorji zmagovalnih fotografij bodo prejeli tudi praktične nagrade.

OSNOVNOŠOLCI:

1. Družinska vstopnica za tropski rastlinjak v Botaničnem vrtu UL, letna naročnina na revijo National Geographic Junior, CD o botaničnem vrtu, okrasna lončnica, knjige in majice revij PIL in Moj planet
2. Letna naročnina na revijo National Geographic Junior, CD o botaničnem vrtu, okrasna lončnica, knjige in majice revij PIL in Moj planet
3. Letna naročnina na revijo National Geographic Junior, CD o botaničnem vrtu, okrasna lončnica, knjige in majice revij PIL in Moj planet

Pokrovitelji nagrad so: Slovensko društvo za biologijo rastlin, Botanični vrt Univerze v Ljubljani, Ocean orchids ter revije National Geographic, GEA, National Geographic Junior, Moj planet in PIL.

Najboljše fotografije bodo **10. maja 2013** objavljene pod novicami na spletni strani e-Fotografija (www.e-fotografija.com/galerija/) ter na strani Slovenskega društva za biologijo rastlin (http://www.plantslo.org/dan_rastlin).

Fotografski natečaj organizirajo: Slovensko društvo za biologijo rastlin, Botanični vrt UL, spletna stran e-Fotografija, revije PIL, Moj planet in GEA ter Nacionalni inštitut za biologijo.

IŠČEMO NAJSTAREJŠE ČEBELICE

Prve čebelice so vzletele leta 1953!

V šolskem letu 2012/13 začnemo priprave na praznovanje 60. obletnice izida prvih knjig v zbirki Čebelica. Vabimo vse knjižnice – splošnoizobraževalne in tiste v šolah in vrtcih – da se nam pridružijo pri iskanju najstarejših knjig iz priljubljene zbirke za otroke.

Učiteljice, vzgojiteljice, knjižničarke prosimo, naj spodbudijo otroke, da bodo prinesli v knjižnico stare izdaje knjig iz te zbirke. (Za otroke bodo seveda stare že tudi čebelice izpred petih ali desetih let, zato jih nikar ne omejujmo!) Knjižničarka si zapiše ime tistega, ki je knjigo prinesel, in ime njenega lastnika.

Do konca pouka, to je **do 24. junija 2013**, pripravijo knjižnice **razstavo zbranega gradiva**. (Razstavo lahko npr. povežete s sklepno prireditvijo ob podelitvi bralne značke, ob zaključku šolskega leta ...) Po zaključku dogodka bodo knjižnice prejete knjige vrnila lastnikom. Prosimo vas, da nam **do konca junija 2013** pošljete podatke o vseh sodelujočih otrocih iz vrtcev in šol na naslov Mladinska knjiga Založba, Slovenska 29, 1000 Ljubljana, ali na elektronski naslov: spela.kikelj@mkz.si, s pripisom Iščemo najstarejše čebelice. Založba bo poslala vsem knjižnicam oziroma vrtcem in šolam, ki se bodo prijavili k sodelovanju, praznični plakat Biserna Čebelica za popestritev razstave. Kot darilo otrokom, ki bodo prinesli knjige iz starejših letnikov zbirke, pa bo poslala različne knjige in revije.

Po koncu zbiranja bo založba Mladinska knjiga priredila nagradno žrebanje **Biserna Čebelica leti in me nagradi**. Založba bo ustanovila posebno tričlansko komisijo, ki bo **1. julija 2013** izmed vseh sodelujočih ustanov **izžrebala šest nagrajencev** in jim podelila **komplet desetih knjig Biserna Čebelica**. Izžrebala bo tudi **šestdeset otrok** in jim podarila po **eno knjigo iz kompleta** Biserna Čebelica. Predstavniki Založbe bodo podelili nagrade ob slovesnem odprtju razstave z naslovom **Biserna Čebelica 1953–2013** jeseni 2013 v **Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani**. Nagrajenci bodo o prireditvi posebej obveščeni po pošti.

Na spletni strani www.mladinska.com/bisernacebelica in v spletnem vodniku po revijah Ciciban in Cicido – Za starše – bomo **3. julija 2013 objavili imena vseh sodelujočih, zahvalo mentorici in reportaže s šolskih razstav**, ki lahko obsegajo do 700 znakov besedila in eno fotografijo z razstave.

Če ste se odločili, da boste sodelovali pri zbiranju najstarejših čebelic, izpolnite obrazec, ki je na spletni strani www.mladinska.com/bisernacebelica. Tam najdete tudi pravila in splošne pogoje sodelovanja.

Kontaktna oseba Špela Kikelj: telefon 01 241 31 12; e-pošta: spela.kikelj@mkz.si
Spletni naslov: www.mladinska.com/bisernacebelica; www.ciciban.si; www.cicido.si

Veselim se sodelovanja z vami!

Uredništvo zbirke Čebelica

biserna čebelica

www.mladinska.com/mojplanet

Na vprašanja odgovarja
Maja Stopar, dr. vet. med.

**Dragi dr. Vetko, zate
imam vprašanje in si
res močno želim, da
nanj odgovoriš!! (Že
vnaprej hvala!)**

**Zakaj se mačke in psi
ne razumejo dobro?**

Lucy, 10 let

To vprašanje pa je že skoraj tako staro kot sam svet! Ali pa vsaj toliko, kolikor let so na svetu mačke in psi. In naj ti zaupam še nekaj – poznam veliko psov in mačk, ki so najboljši prijatelji. Čeprav je šlo v večini primerov sprva res bolj za načelo – v sili še hudič muhe je – pa se psi in muce prav dobro prilagodijo drug drugemu in včasih res postanejo nerazdružljivi prijatelji. Veliko je odvisno tudi od nas lastnikov in naše vztrajnosti in pristopa k spoprijateljstvu. Sicer pa so mačke in psi res »narejeni« malo drugače. Njihovo vedenje je skoraj diametralno nasprotno – celo gibi nekaterih delov telesa lahko pomenijo povsem drugo. Ko mačka denimo maha z repom, to nikakor ne pomeni, da je vesela, srečna ali kako drugače pozitivno razpoložena. Vse prej kot to! Ko mačka maha z repom, se ti ne piše nič dobrega! Psi pa, nasprotno, so veseli, vznemirjeni, polni pozitivnega pričakovanja. Lahko si torej misliš, da je od sovraštva do prijateljstva še kako zahtevna pot in da lahko pasje-mačje prijateljstvo res spoštujemo kot prijateljstvo, ki je moralo pozabiti na medvrstne razlike in je preskočilo velik prepad! Tudi mi ljudje bi se lahko iz njega kaj naučili in ga posnemali! Zato nikakor ne moremo reči, da se sovražijo vse mačke in vsi psi, prav tako pa tudi ne, da so to dobri prijatelji. Resnica je nekje vmes, če pa razmišljaš, da bi imela oba, psa in mačko, je to vsekakor mogoče. Le pogumno, držim pesti, da tudi ti doživiš to neverjetno ljubezensko zgodbo!

Dragi dr. Vetko!

**Doma imam hrčka, pa veliko grize. Zakaj?
Tudi ponoči veliko nori.**

Zakaj pa to? Hvala za odgovor.

Timea, 8 let

Timea, hrčki so nočne živalce. Pravzaprav takrat šele dobro oživijo, čez dan so manj aktivni, ponoči pa so pravi ponočnjaki! Nočno norenje je torej čisto normalno vedenje teh živalic in te ne sme prav nič skrbeti. Je pa lahko moteče, če je kletka v tvoji sobi in hrček nenehno vrtil kolo, medtem ko ti skušaš spati. Tudi grizenje je za hrčke normalna oblika vedenja. Hrčki so namreč glodavci, katerih sprednji zobje nenehno rastejo in si jih morajo »krajšati« z grizenjem. Če pa govoriš o napadalnosti do tebe, je seveda stvar drugačna. Hrčki se navadno lepo privadijo na svoje ljudi in niso neprijazni, prav nasprotno – prav zadovoljno se crkljajo. Morda se te hrček še malo boji, mogoče prehitro pristopaš k njemu? Poskusi počasi, s prigrigovanjem, s približki, z navajanjem na tvoj prst, nato tvojo roko v kletki. Šele ko je privajen nate, ga poskusi pobožati ali prijeti v dlan. Prepričana sem, da bosta v kratkem času najboljša prijatelja.

Je objavljeno tvoje pismo?

Da ti bomo lahko poslali
nagrado, čim prej pošlji svoje
podatke na naslov

**Moj planet,
1536 Ljubljana.**

Dragi dr. Vetko!

**Spomladi bom dobila dve zlati
ribici, a ne vem, kako skrbeti za
njiju. Že vnaprej se ti zahvaljujem
za odgovor!**

Lea, 10 let

Lea, zlate ribice so zelo hvaležne živalce. Malo pozorne skrbi potrebujejo, pa te nekaj let razveseljujejo. Za zlate ribice potrebuješ manjši akvarij, nikakor ne okrogle bučke, ki si jo včasih videvala v risankah – te so pravo mučenje za ribice, saj morajo nenehno plavati v krogu. Danes je najlažje, če v trgovini za živali kupiš akvarijski set, ki je izvrsten za začetnike, saj vsebuje akvarij z lučko, filtrom vode in osnovno opremo za začetek (pesek za akvarij, rastlino, tekočino za pripravo vode ...). V trgovini tudi poprosi, naj ti razložijo, kako pravilno pripraviš vodo za akvarij (voda iz pipe ni primerna, ker je klorirana in jo je prej treba ustrezno pripraviti), razporediš pesek in rastline in vse drugo za prvi »zagon« akvarija. Potrebuješ tudi kvalitetno hrano za zlate ribice; tudi o tem vprašaj v trgovini. Ribice je treba tudi postopno privaditi na vodo iz akvarija, tudi tu ti bo natančna navodila lahko dal prodajalec. Ribice hraniš vsak dan, a malo – le toliko, kolikor v nekaj minutah pojedjo. Ostanke hrane pomenijo razpadle snovi, ki onesnažujejo vodo v akvariju. Tudi menjava vode je poseben postopek: nikoli je ne zamenjaš v celoti, saj bi bil to prevelik stres za ribice. Morda bi bilo dobro, da si prebereš kakšno dobro knjigo o osnovah akvaristike, potem pa le pogumno! Ribice so lahko zelo zanimive in zabavne ljubljenske!

Dragi doktor Vetko!

Zanima me, ali je normalno, da se moj muc redi. Je samec in kastriran. Že vnaprej hvala za odgovor!

Nina, 9 let, Velenje

Nina, kastrirani mucki se res kaj radi poredijo. Na delu so namreč hormoni, malo pa tudi to, da se muc poleni in ni več tako aktiven. Ker se presnova živalce malo spremeni in se maščoba raje nabira v telesu, moramo lastniki poskrbeti, da se muc čim več giba in da se ne zredi preveč. Za gibanje verjamem, da ne boš imela težav, saj si boš gotovo zamislila cel kup zabavnih iger, v katerih bosta uživala oba. Če ti le namignem: igračke za muce na dolgih palicah, s katerih visijo žogice ali miške, so lahko nadvse zanimiv pripomoček za nagrajivo mačje skakanje. Glede manjših obrokov pa vem, da bo težje. Prav hudo nam je namreč, ko nas živalca mijavkajoče prosi za hrano. A ne bo šlo drugače, kupiti boš morala posebno hrano, namenjeno kastriranim mačkom, ki je energijsko revnejša in pomaga preprečiti večanje teže. Prav tako je treba močno omejiti vse priboljške, zlasti pa prenehati mačku dajati ostanke z naše mize.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Imaš vprašanje?

Pošlji ga na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali na moj.planet@mkz.si. Objavljena vprašanja za dr. Vetka bomo nagradili!

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

VARUJEM OKOLJE

Predstavljaš si, da iz vseh pip v tvojem domu en mesec ne bi pritekla niti kapljica vode. Kje boš dobil vodo za pitje, umivanje in kuhanje? Se ti je že kdaj zgodilo, da si vodo nosil iz bližnjega studenca ali vodnjaka? Mogoče na počitnicah ali pri tabornikih? Takrat si verjetno presneto dobro pazil, kako si porabil vsako kapljico. Kako je voda dragocena, spoznamo šele takrat, ko jo moramo prinesiti sami ali pa nam je zmanjka.

Res porabim 100 litrov vode na dan?

Prebivalec naše države v povprečju porabi nekaj več kot 100 litrov vode na dan. Večina tega gre za izplakovanje stranišč in pranje perila. Velik delež odpade tudi na pomivanje posode in kuhanje. Šele proti koncu seznama je uvrščena voda, ki jo pijemo. Mar to pomeni, da **ogromne količine čiste pitne vode vsak dan zlijemo v stranišče**? Ja! Ali lahko to spremenim?

Razišči točke varčevanja

Začni pri sebi. Razišči, pri katerih aktivnostih lahko privarčuješ vodo. Pri prhanju ter umivanju rok in zob zapri vodo, ko se miliš ali drgneš zobe. Pri izplakovanju stranišča ustavi vodni kotliček in ga ne izprazni v celoti. Razmisli še o drugih svojih opravilih. Potem preglej, ali vodo izgubljaš pri puščanju pip in vodnih kotličkov. Vprašaj doma, ali so pri nakupu pralnega in pomivalnega stroja pogledali podatek o porabi vode.

7. del: Gospodarim z vodo

Spremenimo navade

Potem pride čas za resne spremembe v naših navadah. Vzemimo list papirja in dovolj časa ter opazuj sebe in člane svojega gospodinjstva, kako ravnaajo z vodo. Kako čistijo sadje ali solato? Kam gre stara voda, ko svojemu kužku ali muci naliješ svežo? Kam daš vodo, ko očistiš akvarij? In kam gre voda, ki jo točiš, ko čakaš, da priteče topla voda za prhanje? Ko boš spoznal svoja »potratna mesta«, jih poskusi spremeniti. Navad ne spreminjamo čez noč, ampak s počasnimi koraki.

Tudi v Sloveniji primanjkuje vode

Med poletno sušo moramo tudi v Sloveniji zelo skrbno ravnati z vodo. Ne smemo zalivati vrtov in prati avtomobilov. Ko zmanjka vode, jo nekaterim pripeljejo gasilci. V poletnem času primanjkuje vode tudi v kmetijstvu. Potrebovali bi učinkovit namakalni sistem, pa ga pogosto nimamo ali je ne vzdrževan in zastarel. Če bi namakali, bi lahko pridelali več domačega sadja in zelenjave, kar je dolgoročno bolj zdravo za ljudi in naravo.

Si za poskus?

Vzemi večjo (prozorno) posodo in jo do polovice napolni z vodo. Vanjo daj kakršnokoli umazanijo, ki ti pride pod roke: hišni prah, zemljo, pesek, pokrovčke od plastenk, ovitek od žvečilnega gumija, pokvarjen CD, olupke ... Ne pozabi na sol, ki pozimi odteka v naše reke. Dodaj tudi pralni prašek ali milnico, saj takšno vodo po umivanju rok in pranju perila spustimo v odtok. Bi dodal še malo bučnega olja, da ponazoríš iztekanje nafte iz cisterne? Zdaj pa vodo poskusi očistiti. Uporabi svoje roke in kuhinjske pripomočke.

Kaj vodo trajno onesnaži?

Odstranil si lahko trde delce in večje kose odpadkov. S precejanjem skozi gazo lahko odstraniš zemljo in mivko. Še vedno pa v vodi ostanejo olje, milnica in sol. Bravo! Odkril si največje onesnaževalce voda, ki jih ti in jaz dnevno odmetavava v naravo. Ti odpadki se ne razgradijo. Onesnažijo vodo, tla in ekosisteme za zelo dolgo časa. Poznaš rešitev? Skrbno ravnaj z odpadnimi olji in kemikalijami, pri pranju uporabljal čim manjšo količino pralnih praškov in mila. Če uporabljaš biorazgradljive, toliko bolje.

Ulovi jo

Deževnica pa je tista voda, ki redno prihaja k nam, mi pa je ne znamo ujeti in izkoristiti. Zbirajmo jo in jo uporabljajmo za zalivanje vrtov, pranje avtomobilov, izplakovanje stranišč, mogoče celo za pralne stroje in pitje. Primerno filtrirana deževnica ima široko uporabo in čaka na nas, da jo pravilno izkoristimo.

Urška Galien

Kolo je bilo prvo mehansko prevozno sredstvo, namenjeno posamezni uporabi, in še danes zaseda prvo mesto med prevoznimi sredstvi, ki so do okolja najprijaznejša. Nobeno drugo vozilo ne potrebuje tako malo energije za pogon kot kolo – seveda sorazmerno s težo tovora.

Baron

Kolo je leta 1817 **izumil** nemški baron Karl Freiherr von Drais, a je izum poimenoval tako, da je ime opisalo način uporabe. Bilo je to dvokolo brez pedalov. Kolesar ga je namestil med noge ter ga sede potiskal tako, da se je s stopali vseskozi izmenično odrival od tal. Ker je kolesar dajal videz, kot da teče s kolesom med nogami, je Drais izum v nemščini dobesedno poimenoval »tekalna naprava«. Ko se je naprava uveljavila v širši javnosti, jo je ta krstila za »Draisovo napravo«. V slovenščini se je za izum oprijel izraz »velociped«, ki ga je v francoščini leta 1818 skoval Nicephore Niepce, da bi opisal svojo različico Draisove pogruntavščine. A velociped je danes večinoma v rabi kot krovni pojem za vozila z enim kolesom ali več kolesi, ki jih poganja človek. Med njimi je najbolj običajno ravno dvokolo.

Baron Karl
Freiherr
von Drais

Pedali

Okrog leta 1864 so se pojavila **prva kolesa s pedali**. Ta so od kolesarjev zahtevala poseben napor, saj so stopala naenkrat zapustila varno zavetje tal in kolesarji so se morali naučiti, kako bodo lovili ravnotežje. Želja po doseganju in preseganju vse večjih hitrosti, ki je mrzlično zajela napredno, modno javnost, je izumitelje nemalokrat zapeljala na razvojne stranpote. Ker so bili pedali sprva toga nameščeni na prednjo os, je vse večjo hitrost zagotavljalo vse večje pred-

nje kolo. Tako se je okrog leta 1870 v britanski javnosti uveljavil velociped z ogromnim prednjim kolesom in majhnim zadnjim kolesom, ki se ga je prvič oprijelo ime »**bicikel**« – kar pomeni dvokolo. Veljal je za uglajeno, gosposko vozilo, a je zahteval precej spretnosti in drznosti, saj ni bil varen. Kolesarji so čez krmilo hitro zleteli z glavo naprej in se resno poškodovali. Prve bicikle so zato v mnogih mestih pozneje prepovedali.

FOTOGRAFIJE: WIKIPEDIA, SHUTTERSTOCK

Razvoj

Od okrog leta 1878, ko so izumitelji speljali verižni pogon prek zadnje osi, je kolo postopno začelo prevzemati podobo, kot jo prejkone ohranja še danes. Kolesarjenje je postalo tudi udobnejše. Nemški tovarnar Friedrich Fischer je leta 1884 na tržišče prvič poslal kroglčne ležaje, ki so omogočili lažje pritiskanje na pedale. Leta 1890 sta v Franciji brata Michelin prispevala zamenljive **zračnice**. Skoraj sočasno pa sta brata Mannesmann v Nemčiji razvila in proizvedla enodelno jekleno ogrodje, zaradi katerega je bilo kolo poslej tudi veliko lažje.

Ležeča kolesa

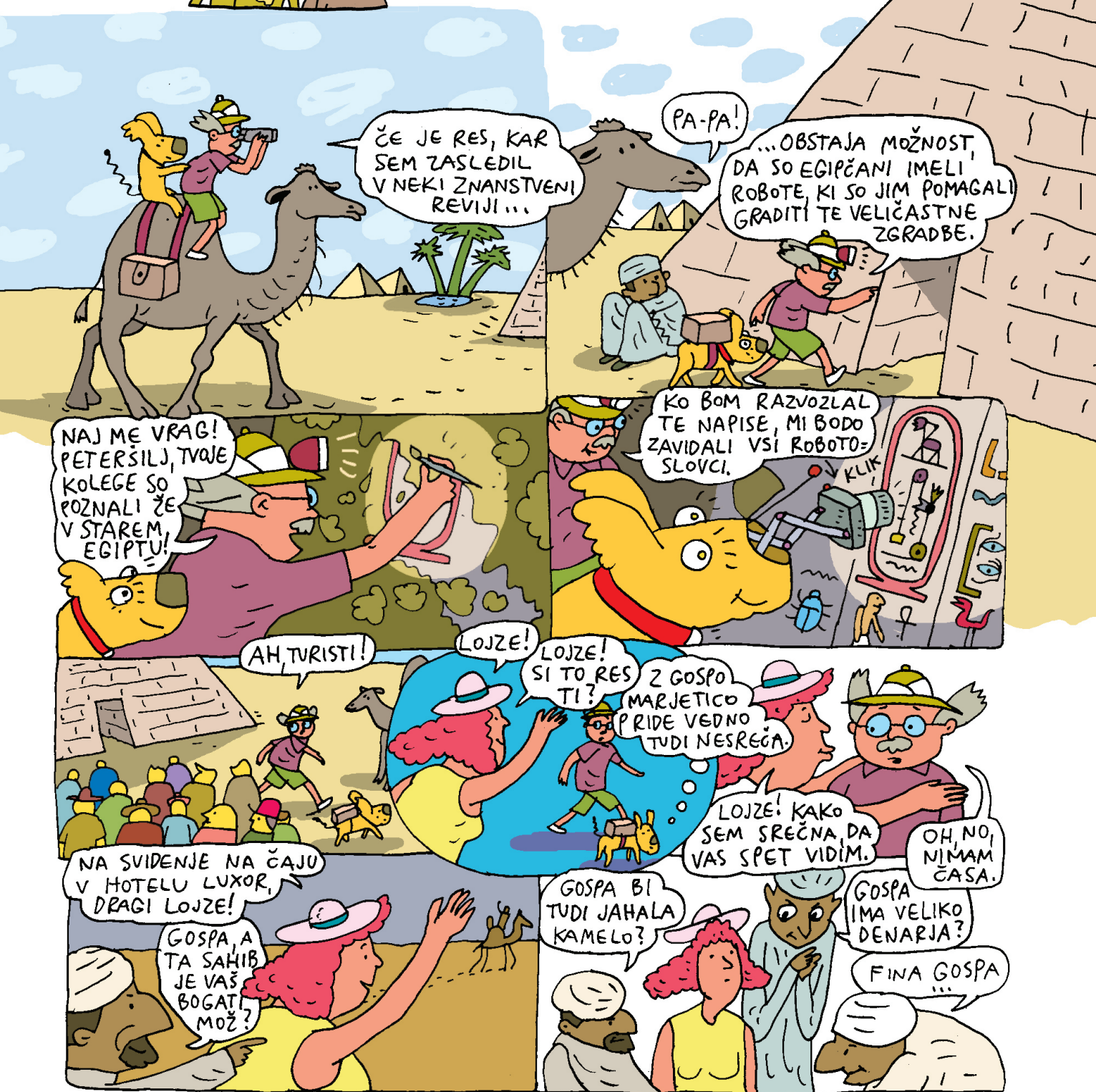
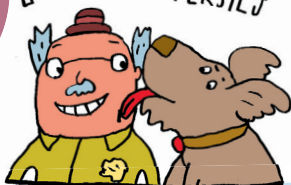
Vse večja zavest o varovanju okolja je dala zagon tudi ustvarjalnosti izdelovalcev koles. Ti so ponovno odkrili »ležeča kolesa«, ki pa na voziščih ostajajo prej izjema kot pravilo. V praksi imajo tudi marsikatero pomanjkljivost, kot je slab pregled nad voziščem oziroma težka krmila, ki izzivajo nezgode. A med prednosti takih koles gotovo šteje to, da med tatovi niso priljubljena.

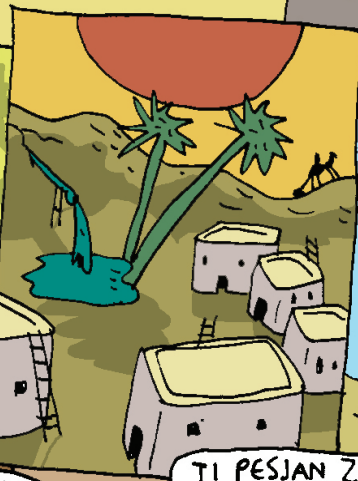
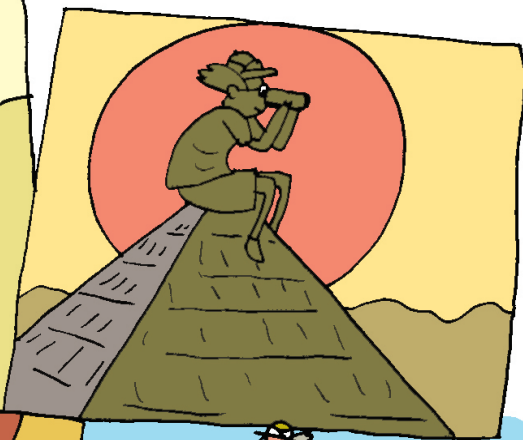
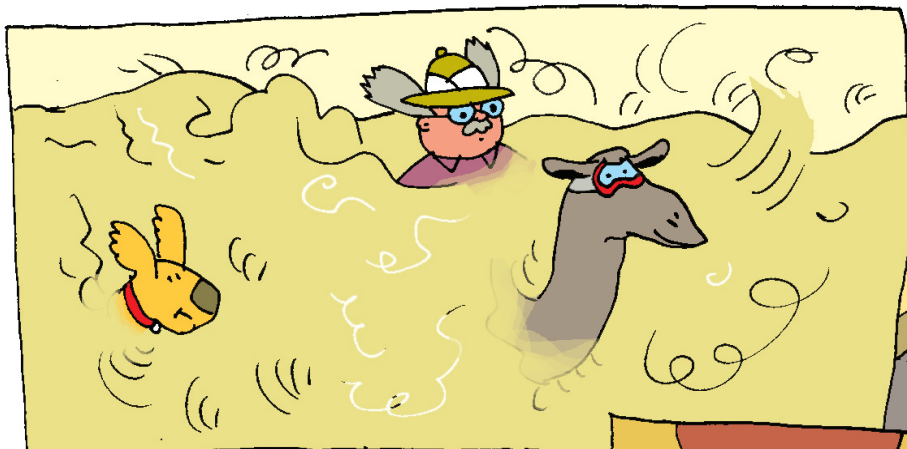

Da Vinci Learning

ZA VEČ O KOLESU PREKLOPITE NA PROGRAM DA VINCI LEARNING.

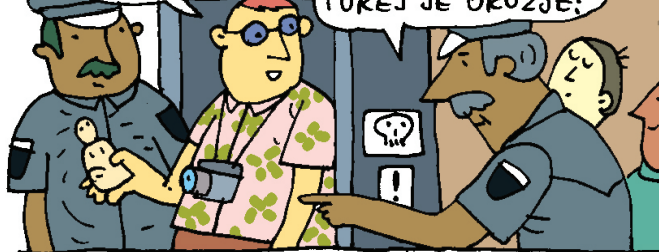
V DEŽELI FARAONOV

TO JE POCENI
SPOMINEK Z
BAZARJA.

NE MORE NA LETALO.
Z NJIM LAHKO KOGA
KRESNETE PO GLAVI,
TOREJ JE OROŽJE!

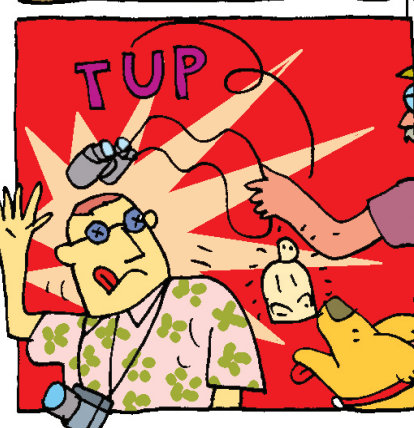
TI PESJAN ZMEŠANI,
ZAKAJ NISVA ŠLA
TAKOJ NA LETALIŠČE,
ČE SI VEDEL
DA JE TUKAJ!

GOSPOD, TALE KIPEC
VAM ODKUPIM,
SAJ Z NJIM NE
MORETE NA
LETALO.

A, NE. NEKDO
MI JE OBLJUBIL
BOGASTVO, ČE GA
PRINESEM V
AMERIKO.

KAJ BO Z
MARJETICO?
UPAM, DA...

V MUZEJU...
NAJRAJE BI GA
KAR TU PUSTIL.
SEM SPADA.
A KAJ BO
POTEM Z
MARJETICO?

AHA, ZA NAJU
JE. 'PISE, NAJ GA
KAR TU ODLOŽIVA.
ČUDNO, NE?

NAPISALA: NELI KODRIČ FILIPIĆ, NARISAL: DAMIJAN STEPANČIČ

Potepanja
po
Sloveniji

Pliskovica

Po sledih ovčke Pliske

Med tokratnim potepanjem po Krasu se ne bomo spustili v podzemlje kraških jam. Iz vasi Pliskovica se bomo podali po Pliskini poti. Ogledali si bomo, kako živijo Kraševci, ki se že stoletja spopadajo z burjo, kamenjem in pomanjkanjem vode. Danes je na Krasu marsikaj drugače, toda v Pliskovici se trudijo, da bi nam pokazali, kako so v sožitju s trdo naravo živeli njihovi predniki.

Pliske so ptice in ovčke

Pliskovica je dobila ime po ptici beli pastirci, ki ji Kraševci pravijo pliska. Značilno je, da z dolgim repom živahno udarja ob tla. Zato so pastirji najbolj razposajene ovce poimenovali Pliske. Pasli so jih na travnikih v okolici vasi. Tam so pred nekaj leti uredili kraško učno Pliskino pot. Dolga je šest kilometrov, začne in konča se sredi Pliskovice. Označena je s simbolom ovčke.

Kažipot na
Pliskini poti

*Slamčeva domačija
je danes preurejena
v Mladinski hotel Pliskovica.*

Ozke kraške ulice

Pliskovica je značilna kraška vas. Na vrhu stoji cerkev, hiše so postavljene tesno skupaj. Nekatere ulice so preozke tudi za večji avtomobil. Okoli vasi so vinogradi, kjer raste trta refošk. Iz njenega grozdja pridelujejo teran. V vasi je več vinogradniških kmetij, čebelarstvo, kamnoseška delavnica mojstra Jerneja Bortolata in Mladinski hotel Pliskovica. Uredili so ga v nekdanji Slamčevi domačiji, ki se je pred leti skoraj zrušila. Danes si lahko tam ogledamo značilno kraško domačijo.

Boj z burjo

Kraške hiše so postavljene tesno skupaj zato, da je bilo v okolici več prostora za njive. Na Krasu je malo rodovitne

Na Pliskini poti ob suhem zidu

zemlje, zato so morali izkoristiti vsak delček. Vsaka domačija je ograjena z visokim kamnitim zidom, ki je varoval pred razbojniki in burjo. Ker burja piha s severa, so dvorišča obrnjena proti jugu. Hiša ima na severni strani le majhna okna, vhod pa je na južni strani. Dvorišču znotraj obzidja Kraševci pravijo *borjač*, vходу vanj pa *porton*. Zanimivost je tudi kraška »kuhinja«: ognjišče so uredili v prizidku, ki se imenuje *spahnjenca*. Tako so se zavarovali pred požari.

Po vodo v lokev ali štirno

Na Krasu je malo vode. Tla so iz apnenca. To je kamnina, ki prepušča vodo. Kraševci so se morali zelo potruditi, da so imeli dovolj vode. Zbirali so jo v *štirnah*, kamor je s streh pritekala po žlebovih. Večje domačije so imele svojo štirno, večja vaška štirna pa je stala sredi vasi – tudi v Pliskovici. Za pomivanje posode in pranje oblačil so uporabljali lokve – obzidana korita, ki so jih poleti za zabavo izkoristili otroci. *Kal* pa je bil namenjen za napajanje živine. Videti je kot nekakšna mlakuža. Dno je bilo glineno. Vode ni prepuščalo zato, ker je živina, ko se je v vodi hladila ali pila, dno sproti utrjevala s kopiti.

Pliskovica

Malo vode, a veliko kamna

Da so dobili pašnike, so morali Kraševci travnike očistiti kamenja in trnja. Iz kamenja so zgradili *suhe zidove*. Kamne so zgolj zložili drugega na drugega, ne da bi uporabili vezivo. Takšne zidove vidimo na Pliskini poti. Iz odvečnega kamenja so zgradili tudi *staje*, zatočišča za živino pred burjo in vročino. Za obrambo pred volkovi so vrh zidu zaščitili s trnjem. Zatočišča so si zgradili tudi pastirji – *pastirske hiške*. Na Pliskini poti vidimo še marsikaj, na primer kako so nekoč iz črnega bora pridobivali smolo in kako so uredili njive na dnu vrtač. Krožna pot je nezahtevna in primerna za vsakogar.

V hiške so se pastirji umaknili pred burjo, vročino ali dežjem.

FOTOGRAFIJE: MATEJ ZALAR

Dan, ko Pliskovljani odpro borjače

V Pliskovici je najbolj živahno na **dan odprtih borjačev**. Letos bo **27. aprila**. Takrat domačini na široko odprejo vrata borjačev in predstavijo svojo obrt ter izdelke in pridelke: kamnoseške umetnine, med, pršut ... Lahko se udeležite tudi katere od delavnic, na primer izdelovanja sveč iz voska. Kras je lep, toda če piha burja ... ne pozabite na topla oblačila!

Matej Zalar

PELJI STARŠE NA IZLET!

Pliskovica
www.pliskovica.si

Mladinski hotel Pliskovica
www.hostelkras.com

Skrb za doma dev

**»Kupite mi domačega ljubljénčka!«
ponavljaš staršem kot papiga. Oni pa kot
pokvarjena plošča kar naprej odgovarjajo:
»Ne, ker ne boš dovolj skrbel zanj in
bo to padlo na naša pleča.« Imajo prav?
Reši test (predstavljaš si, da imaš žival iz
vprašanja za domačega ljubljénčka). Če
test pokaže, da se starši motijo, jim ga
lahko pomoliš pod nos!**

1. Akvarij z ribicami je treba čistiti.

- ★★★★ Seveda, vodo redno menjam.
 - ★ Ups, pozabil sem, da je za vsemi algami sploh kaj živega.
 - ★★ Čiščenje akvarija je delo za odrasle.

2. Zunaj lije kot iz škafe, tvojega kužka pa že zelo tišči lulat.

- ★★ V dežju naj psa sprehaja kdo drug.
 - ★ A ga tišči? Nisem pomislil na to.
- ★★★★ Obujem škornje in se s kosmatincem zapodim v luže.

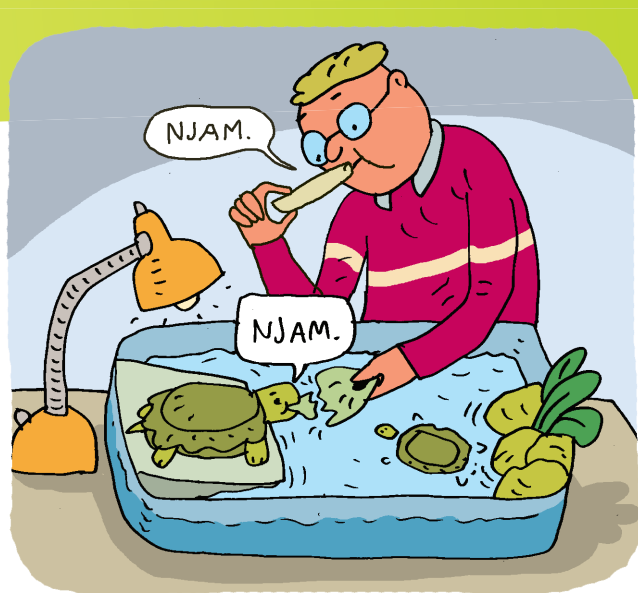
3. Tudi skobčevke potrebujejo svežo vodo.

- ★ Ajoj, a vodo tudi? Še na hrano pozabim.
- ★★ Skrb za svežo vodo morajo prevzeti odrasli.
- ★★★★ Jasno. Menjam jo vsaj enkrat na dan.

načega ljubljénčka – eta briga?

4. Vaša muca je ves čas v stanovanju, za stranišče uporablja pesek.

- ★★★ Lepo skrbim za to, da je pesek vedno svež.
- ★★ Ko vidim, da je pesek treba zamenjati, pocukam starše.
- ★ Pesek se mi tako gabi, da ga raje niti ne povoham.

5. Kako hraniš svoje želve?

- ★ Em ... jih ne.
- ★★★ Hrano jim dam vsak dan ob isti uri.
- ★★ Če imam dober dan, jim dam kak priboljšek, sicer pa bolj malo.

Barbara Jarc

Od 5 do 8 zvezdic
NEMARNEŽ

Si prepričan, da si res želiš domačega ljubljénčka? Če ga imaš, pomeni, da moraš zanj tudi skrbeti. Sprehod, voda, hrana, straniščne zadeve ... niso nekaj, kar pričara čarovnik, ampak mora za to poskrbeti človek. Očitno to nisi ti. Dokler tega ne boš izboljšal, ti ljubljénčka – v njegovo in tvoje dobro – odsvetujemo.

Od 9 do 12 zvezdic
IZMUZLJIVEC

Ti pa se znajdeš, kaj? Tisto, s čimer se rad ukvarjaš, z veseljem narediš – kar ti ne diši, pa razglasiš za delo, za katero so pristojni odrasli. Ker si ti premajhen, ali kako? A pri živalcah ne zadošča, da jih le božamo in občasno pocrkljamo s priboljškom. Če boš pripravljen skrbeti tudi za manj prijetne opravke, si dovolj odgovoren za domačega ljubljénčka.

Od 13 do 15 zvezdic
SKRBNEŽ ŽIVALI

Čestitamo! Zelo si skrben in odgovoren, za ljubljénčka boš čudovito skrbel in pri tebi bo imel lepo življenje. Z rezultati se lahko pohvališ pred starši, morda bo kaj zaleglo (a še vedno imajo pravico reči ne, saj poznajo razloge). Če ti kljub temu ne dovolijo ljubljénčka, se poskusi potolažiti z živalco pri sosedih. Ko boš odrasel, jih boš imel, kolikor jih boš hotel.

sive
celice

Križanka z živalmi

Ugani, kaj je na fotografijah, in do konca reši križanko.
V obarvani vrstici se ti na krožniku ponuja rešitev.

SESTAVIL JOŽE PETELIN	1	GLASBENI INTERVAL (8)	NAŠ PESNIK URBAN (IZ: KIRNJA)	2	3
4					
5					
STRIŽENJE OVC					
KRATEK ODR- SKI PRIZOR					
KITICE V SONETU					
JED IZ NASOLJENIH IKER					
ZAKON JE ZA VSE ...					
SOGLASNICA V BESEDI ČAJ					

3

2

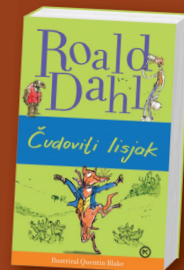
4

Sestavil: Jože Petelin

Iskano besedo napiši na dopisnico in jo pošlji najpozneje **do 31. marca 2013** na naslov: **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov. Med praviimi odgovori bomo izžrebali **2 nagrajence**, ki bosta prejela knjigo **Čudoviti lisjak**. Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Imeni nagrajencev bosta objavljeni na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v aprilski številki Mojega planeta.

Poišči
10 razlik!

sive
celice

ILUSTRACIJA: SHUTTERSTOCK

FILM USTVARJALCEV USPEŠNICE

MADAGASCAR

DREAMWORKS

KRUDOVI

v 3D-JU

ČE NE BODO PRILEZLI IZ VOTLIN,
JIH BO POGOLTNILA ZGODOVINA.

V KINU OD 28. MARCA.

© 2013 TWENTIETH CENTURY FOX FILM CORPORATION. ALL RIGHTS RESERVED.
PROPERTY OF FOX. PROMOTIONAL USE ONLY. SALE, DUPLICATION OR OTHER TRANSFER OF THIS MATERIAL IS STRICTLY PROHIBITED.

OGLASNO SPOROČILO

Vse, kar potrebuje

Podobno kot človek tudi žival potrebuje in išče stalnost. Zato je pomembno, da ji v domačem okolju že od začetka pokažemo meje in si z vztrajnostjo pridobimo njeno pozornost, spoštovanje in ne nazadnje zaupanje. Če želimo z živaljo vzpostaviti dober stik, pa moramo najprej razumeti in upoštevati njeno naravo.

Jasen red in doslednost

Pes, t. i. krdelna žival, potrebuje vodjo, ki ga vodi in usmerja skozi življenje in zelo zapleten sistem pravil v naši okolici ter njemu nerazumljivo organizacijo našega življenja. Če želimo biti dober vodja, moramo biti vztrajni in dosledni. Marsikomu se zdi to pretirano, vendar **pes potrebuje strog red**, saj mu tako omogočimo razumevanje okolice in dosežemo, da bo v neznanih okoliščinah navodila poiskal pri nas. To psu – in s tem tudi njegovi okolici – odtegne nepotreben stres in mu da občutek varnosti.

Šola na sprehodu

Če imamo jasen red vzpostavljen v domačem okolju, tudi na prostem ne bi smeli imeti težav. Psa – čeprav ima možnost sprostitve in raziskovanja na varno ograjenem dvorišču – navajamo na **red med sprehodom**. Tam mu damo možnost, da najprej v miru opravi vse potrebe, sprehod pa izkoristimo predvsem za to, da se s psom povezujemo in pri tem ohranjamo vlogo vodje. Psu ne dovolimo vlečenja na povodcu, skakanja po ljudeh ali zaganjanja v druge živali, med sprehodom pa poskrbimo za animacijo: poiščemo ovire za preskakovanje, zunaj javnih površin vadimo prinašanje palice oziroma žogice in psa učimo, da se vrne k nam na odpoklic, tudi ko ni na povodcu. V tem času mu omogočimo tudi **druženje in sproščeno igro** s pasjimi sovrstniki v ograjenem parku.

Odločnost s priboljški ...

Med vzgojo moramo psu dati **jasne ukaze in znake** ter jih dosledno uporabljati, da nas bo razumel. Pri neprimernem vedenju ga mirno, a odločno zaustavimo, ko nas posluša in upošteva, pa ga **pohvalimo** z besedo, ga pobožamo ali mu namenimo priboljšek. Zelo razširjena je tudi vzgoja s pomočjo **klikerja**.

Tako kot ljudje si tudi psi želijo, da bi imeli ob sebi nekoga, na katerega se lahko vedno zanesejo. Tega pa jim ne ponudimo z razvajanjem do onemoglosti, temveč ko ustvarimo aktivno, varno, stabilno okolje, v katerem se psi brez težav sprostijo in se počutijo karseda domače.

Tudi mačkam ne sme biti dolgčas

Mačke vzgajamo nekoliko drugače, vendar tudi tu ni nobena izjema, da moramo biti jasni in vztrajni. Če ne želimo, da se mačka zadržuje na kuhinjski mizi, ne smemo dopustiti izjem. Preden se zaženemo v vzpostavljanje reda, pa preverimo, ali ima mačka na razpolago vse, kar potrebuje. Na prvem mestu je gotovo **varnost**. Zato se veliko skrbnikov mačk preudarno odloči, da jih ne bodo spuščali na prosto, saj jim želijo prihraniti poškodbe ali celo smrt, ki bi jo prineslo mačkino bližnje srečanje z avtomobilom ali zaužitje strupa na sosedovem vrtičku.

Od stranišča do igrišča

Mačko, ki je navajena na bivanje v stanovanju, čim prej navadimo na uporabo **mačjega stranišča**, s čimer po navadi ni večjih težav. Že v začetku moramo razmisliti tudi, kako ji bomo omogočili raziskovanje, zabavo in izzive, da se mačka ne bo dolgočasila in posledično razvila motečega vedenja. V ta namen je dobro, da ji ponudimo nekaj različnih **igrač** in vidimo, na katere se najbolje odziva. V igro se vsaj na začetku vključimo tudi sami, vselej pa velja, da bo mačka – če ni izrazito samotarske narave – najbolj vesela mačjega družabnika.

Nabrusimo kremplje ...

Da se izognemo popraskanemu pohištvu, v stanovanju namestimo **praskalnik** iz naravnih materialov, na katerem si lahko mačka brusi kremplje. Lahko ga popršimo z mačjo meto, ki jo obožuje večina mačk. Po dovolj visokem in razvejenem praskalniku mačka pleza ali si na njem izbere kotiček za lenarjenje in spremljanje okolice. V ta namen lahko namestimo tudi preproste stenske poličke in površine iz materialov, kot sta karton in lepenka. Mačko lahko zaposlimo tudi tako, da njeno običajno posodico za hrano zamenjamo s posebnim **labirintom**, v katerega nasujemo brikete, in radovednico postavimo pred izziv, da si sama izbrska svoj zajtrk oziroma večerjo. Ste se medtem tudi sami spomnili načina, kako bi čim bolj popestrili vsakdan svoje mačje prijateljice?

Prejšnjikrat smo ugotovili, da je ljubezen skoraj vse. Zdaj vemo, kakšna je primer-na nega za domače živali, kot sta pes in mačka, pa tudi, kaj je tisto, kar obe vrsti živali zares potrebujeta od človeka. Opazujmo svojega živalskega sopotnika in mu prisluhnimo, da bo njegovo življenje čim bližje najboljšemu možnemu.

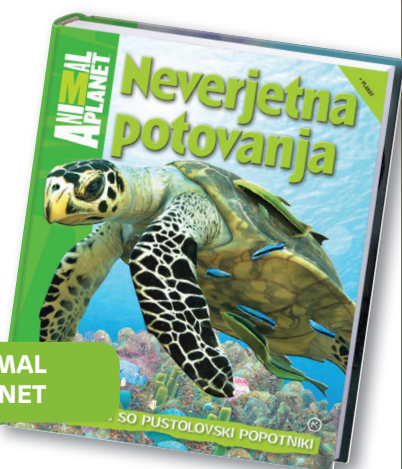

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Dwight Holing

NEVERJETNA POTOVANJA

Živali so pustolovski popotniki

ANIMAL
PLANET

Za živali je življenje nenehen izziv. Ves čas v iskanju hrane, ugodnejših vremenskih razmer in varnejših krajev za kotitev mladičev ... Živali neverjetne razdalje in hude nevarnosti premagujejo po zraku, vodi in kopnem, pri tem pa vedno neizogljivo najdejo svoj cilj. Njihovemu potovanju pravimo selitev, zgodba o tem, kako najdejo pot, pa je osupljiva. V knjigi *Neverjetna potovanja* je polno takšnih zgodb. Spoznali boste ptico, ki na leto preleti skoraj 80.000 kilometrov, eno najmanjših živali, ki pa opravi številčno največjo selitev, si ogleda veličastna potovanja kopenskih živali, ki so prava paša za oči, in izvedeli, kaj so navpične selitve. Besedilo spremljajo odlične ilustracije, dodan pa je tudi plakat.

INFORMACIJE IN NAROČANJE:
080 12 05 ali **www.emka.si**

Jinny Johnson

ŽIVALSKI ATLAS

ANIMAL
PLANET

Na vseh celinah, v vseh morjih, v zraku in pod zemljo ... narava res ni sedela križem rok, ampak poskrbela za neverjetno pestrost. Živali in rastline se nenehno spreminjajo in prilagajajo okolici. V knjigi najdeš bogastvo živalskih vrst, ki se ti bodo predstavile v svojih življenjskih okoljih in očarale z zanimivostmi iz svojega življenja. Na vsaki celini so obravnavani najbolj značilni življenjski prostori in ekosistemi, ki jih lahko raziščeš s pomočjo zemljevidov in čudovitih fotografij. V knjigi izveš več o močno ogroženih živalskih vrstah, o nenavadnih bitjih, ki lebdiijo nad morskim dnom, živalih, ki jim ne pride do živega polarni mraz ali saharska vročina. Oboroženi z znanjem bomo lažje poskrbeli, da se bo pestrost živalskih vrst ohranila tudi za prihodnje rodove.

Jelka Godec Schmidt

POTOVALNIK

Iz zbirke
Sinji galeb

Filip se po ločitvi staršev z mamo preseli v stolpnico. V deveto nadstropje. Kar seveda nič ne de, saj ima ta stolpnica tudi dvigalo – sicer nekam muhasto, a še vedno bolje to kot hoja po stopnicah ... A ko Filip lepega dne vstopi v dvigalo, pomotoma odtipka usodno kombinacijo števil in znajde se v popolnoma drugem času in med čisto drugimi ljudmi. V letu 1969, ob neki babici, ki je huda na dedka, saj se je spet igral s svojim časovnim strojem, ter ob njuni vnukinji Lizi, ki ji ni kaj očitati ... Začne se napeta pustolovščina in potep po neznanih svetovih s pisano družino novih tovarišev.

Jelka Godec Schmidt je znana in priljubljena ilustratorica, tokrat pa nas s svojim literarnim prvencem popelje v slikovite fantazijske pokrajine in očara s sočno zgodbo, humorjem, gibkim jezikom in prisrčnimi glavnimi junaki.

KUPON ZA SODELOVANJE PRI NAGRADNIH IGRAH, PISMIH BRALCEV, DR. VETKU IN NAGRADNIH NATEČAJIH V REVJI MOJ PLANET

Kupon izrežite po oznaki in nalepite na dopisnico. Pošljite jo na naslov **Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, Ljubljana, revija MOJ PLANET.**

Podpisani _____ (ime in priimek)

_____ (naslov in pošta)

se strinjam, da moj otrok _____ (ime, priimek in starost otroka)

sodeluje v natečajih, pri nagradnih nalogah, nagradnih vprašanjih za dr. Vetka, pismih bralcev in drugih nagradnih natečajih, razpisanih v tej reviji, ter da se v reviji objavijo otrokov izdelek in njegovo ime in starost.

Datum _____ Podpis _____

S podpisom dovolite, da Mladinska knjiga Založba, d. d., za izvedbo nagradnega natečaja (in/ali nagradnih iger) in objavo podatkov o nagrajencih vodi, vzdržuje in upravlja evidenco z vašimi osebnimi podatki in podatki vašega otroka za časovno obdobje 5 let, s podatki o preostalih udeležencih v zgoraj navedenih nagradnih igrah ali natečajih pa do njihovega izteka. Sodelujočim v natečaju in pri nagradnih nalogah je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

NAGRADNO VPRAŠANJE

Debitelov paket presenečenja

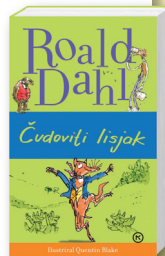
Kako se imenuje Debitelov paket z dvema telefonskima števkama?

Odgovor pošlji **do 31. marca 2013** na **Moj planet, 1536 Ljubljana**, s pripisom »Debitelov paket presenečenja«. Ne pozabi pripisati svojih podatkov (ime, priimek, naslov). Med prispelimi praviimi odgovori bomo izžrebali 3 srečnejše in jim podelili Debitelov paket z nagradami.

NAGRAJENCI IZ FEBRUARSKE ŠTEVILKE REVJE MOJ PLANET

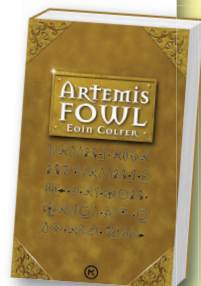
SIVE CELICE – KRIŽANKA

Iskana beseda: **ŽENETE**.
Knjigo Roalda Dahla
Čudoviti Lisjak prejmeta
Ana Muršič iz Maribora
in Neli Petrič iz Idrije.

NAGRADNO VPRAŠANJE – KDO SEM?

Pravilni odgovor:
POLARNA ČIGRA.
Knjigo Eoina Colferja
Artemis Fowl prejmeta
Brina Koleča iz Litije in
Lenart Jonke Grabner
iz Črne na Koroškem.

Nagrade bomo poslali po pošti.

Nagrajencem iskreno čestitamo!

Naročniški paket NajinD 1 za 2!

Edinstven paket za naju!

Imava **skupen račun in skupno porabo**, medsebojni klici pa so tudi **brezplačni!**

Ob nakupu telefona Samsung Galaxy Xcover vam podarimo še dodatni telefon Samsung E1200!

Ponudba velja od 11. 2. do 31. 3. 2013 ali do razprodaje zalog, zato vam svetujemo, **da pohitite**. Več o telefonih in pogojih nakupa si lahko preberete na www.debitel.si.

Odlično ponudbo lahko izkoristite, če sklenete ali podaljšate vezavo za katerikoli naš paket za 24 mesecev in vklopite storitev Moj telefon.

Več informacij na www.debitel.si in **041 400 100**

Jaz + 15letdebitel

vaša
pošta

MOJ PLANET
1536 Ljubljana

DRAGI
mojplanet

Ti si
NAJBOLJŠA
REVija na
SVETU!

Več mi je, da
pišete o živalih in
planetih...

Predlagam pa
VEČ
POSTERJEV!

LAURA KOŠ 10.12.11

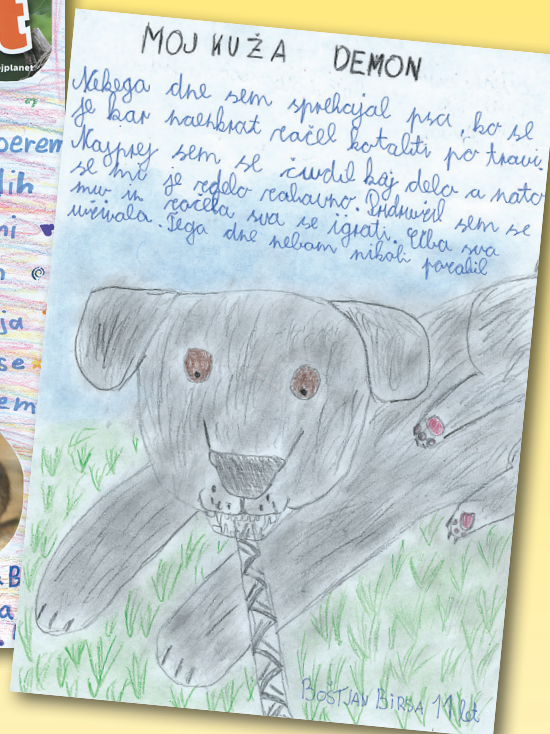

Dragi Moj Planet, zelo rada berem
vaše revije, še posebej o živilih
največ pa o mačkah, vseh so mi
tudi vaši posterji, doma imam
tudi mačko in hrčka, ampak moja
mačka je neverjetna, z mano se
zelo rada pogovarja a v mačjem
jeziku.

Anita Čiček
OŠ Martina
Krpana

Hvala za vaša pisma,
pohvale in predloge, ki jih
tako pridno pošiljate!

MOJ KUŽA DEMON
Kakšnega dne sem sprehajal po
se kar naenkrat začel kotati po travi.
Kajne sem se izvil kaj dela a nato
se mi je začelo rebravati. Vidim sem se
mur in začel sva se igrati. Elba sva
minula. Tega dne nisem nikoli porabil.

BOSTJAN BIRSA 11.12.11

MOJA ŽIVALSKA ZGODBA

Vabimo te, da nam **opišeš**, **narišeš** ali **fotografiraš** kakšno
doživetje z živaljo, ki se ti je še posebej vtisnilo v spomin. Lahko
gre za hišnega ljubljence, divjo žival, naključno srečanje ...
Objavljene prispevke bomo nagradili. Pošlji jih na naslov **Moj
planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih **podatkov**.

**Brina Manfredda Golob nam je poslala zgodbo o doživetju
z morja, ki jo tudi objavljamo.**

ČRNI KOSMATINEC

Res je minilo že nekaj let, odkar se mi je to zgodilo, a se tega dobro spominim.
Bile so počitnice in z družino smo se odpravljali na morje. Trajekt naj bi
pripeljal zjutraj, mi pa smo v pristanišče prišli že mnogo prej (ponoči). Nihče ni
mogel zaspati. Ko sem stopila iz avta, je do mene prišel velik, skuštran, črn
kuža. Bil je prijazen in božala sem ga.

Šli smo v mesto in kuža nam je sledil. Bilo je lepo, saj so v temi gorele luči. Ko
smo prišli nazaj v pristanišče, je tja prispela ribiška ladja. Od nekod so prišle
muče in jo ubrale proti ribiški ladji. Tudi kuža je stekel za njimi. Ribiči so
živalim dali nekaj rib. Muče so jih pojedle in izginile, kuža pa je prišel k nam.

Na žalost je jutro hitro prišlo in morala sem se posloviti od kužka, ki mi bo za
vedno ostal v spominu.

Brina

Urška Lota in Tjaša, vajini pismi objavljamo na www.mladinska.com/mojplanet.

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa lahko odslej tudi **pišete dr. Vetku**, zastavite vprašanje, sporočite svoje
mnenje ter **glasujete za poster**.

V reviji objavljena pisma, fotografije in druge prispevke bomo nagradili. Pošljite jih na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali
moj.planet@mkz.si. Ne pozabite pripisati svojih podatkov. Če boste poslali svojo fotografijo, ne pozabite priložiti dovoljenja
staršev ali drugih skrbnikov, da se strinjajo z objavo fotografije.

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

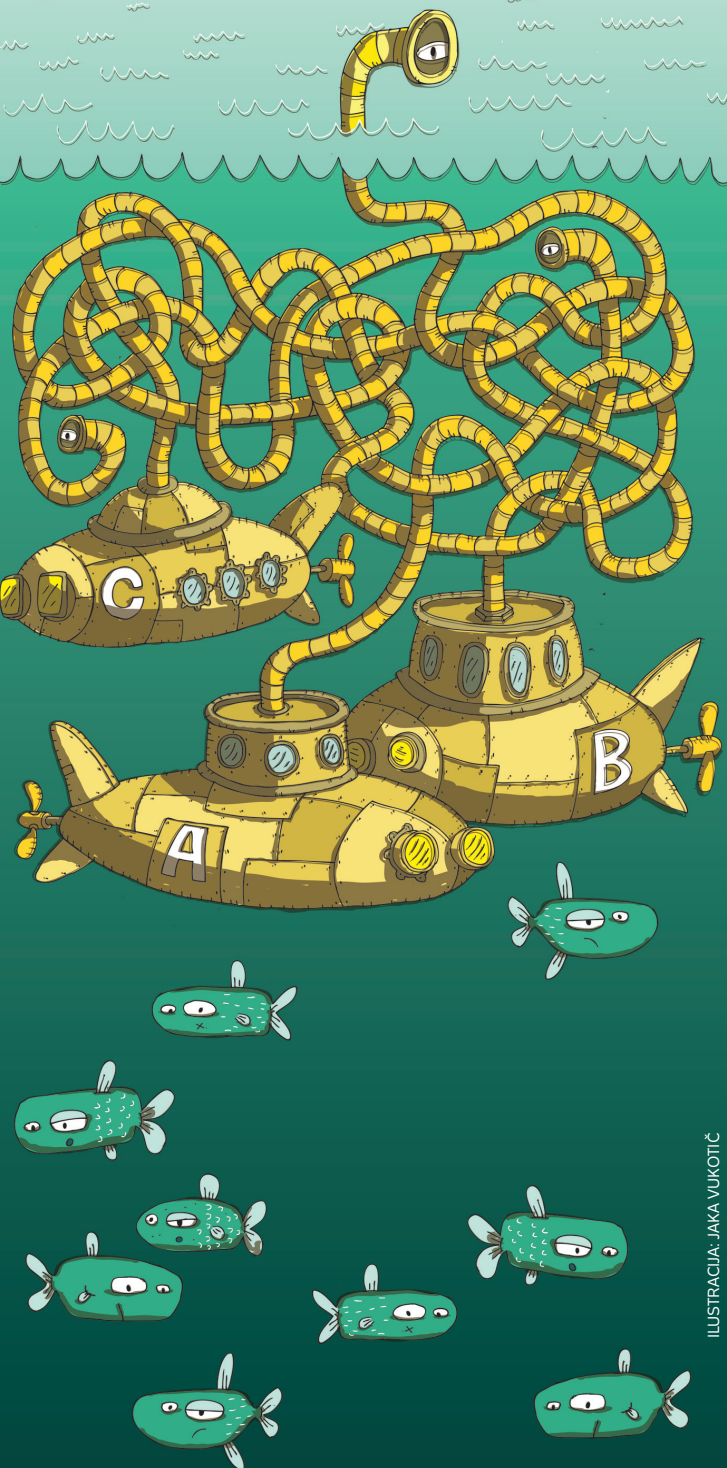
Uredništvo Mojega planeta

V morju

1. Katera podmornica ima periskop nad vodno gladino?

2. Poišči ribico, ki nima zrcalne dvojčice.

ILUSTRACIJA: JAKA VUKOTIČ

Moja soba

... ali kako si lahko brez denarja preurediš sobo

Bi si radi preuredili sobo, pa za to nimate ne denarja ne idej? V oddaji **Moja soba**, ki jo pripravlja Otroški in mladinski program Televizije Slovenija, nam bodo skupaj z oblikovalci odgovarjali tudi na tovrstna vprašanja. In nas skušali prepričati, da ni vse, kar je staro, že za v smeti, in da ni vse novo tudi dobro. Navsezadnje je otroška soba otroško stanovanje. Svet v malem.

V te svetove bo vstopala voditeljica (z dvema viktorjema) **Melita Kontrec**, pomagali ji bodo sovoditelj **Aljaž Červak** in oblikovalska ekipa. Otroškim svetovom bo dodala nove dimenzije; takšne, kakršne si je sama zamislila, in takšne, kakršne ji svetujejo oblikovalci. Vsako otroško sobo pa bo prilagodila posameznemu uporabniku, se pravi, da bo sledila njegovemu psihološkemu in socialnemu značaju.

Moja soba ni le še ena v poplavi oddaj tipa prenove sobe, je oddaja, ki sledi višjim ciljem, kot sta filozofija prostora, ekologija ... Hkrati pa bo to zabavna, odštekana in poučna oddaja, saj vzpodbuja ustvarjalnost. Avtor oddaje je **Tadej Čater**.

Tedensko oddajo **Moja soba** si lahko ogledate **vsak petek ob 18.10** – torej v okviru Dobre ure z Akijem – na 1. programu Televizije Slovenija. Ves čas pa lahko oddajo in njeno zakulisje spremljate tudi na www.facebook.com/TVMojaSoba.

Prihodnji mesec v Mojem planetu

Reševanje žab

Da Vinci – Genij, razstava

Knjižica Pomladne cvetice

Naslednja številka izide
15. aprila.

So trditve pravilne? Kaj praviš?

Kviz po marčni številki

1. Pri opicah mandrilah so samice izrazito bolj barvite.

DRŽI

NE DRŽI

6. Sloni rastejo le prvih 10 let življenja.

DRŽI

NE DRŽI

2. Mandrili živijo samo v Aziji in Avstraliji.

DRŽI

NE DRŽI

7. V slonjem rilcu je 22 okroglih kosti.

DRŽI

NE DRŽI

3. Rovka poje za lastno težo hrane na dan.

DRŽI

NE DRŽI

8. Za zdravje ni dobro, če pijemo veliko vode.

DRŽI

NE DRŽI

4. Na Zemlji je kar 97 % vse vode v morju.

DRŽI

NE DRŽI

9. Tornado lahko doseže hitrost tudi 240 km na uro.

DRŽI

NE DRŽI

5. Največ pitne vode porabimo za splakovanje stranišč.

DRŽI

NE DRŽI

10. Kolo so izumili 200 let pred našim štetjem.

DRŽI

NE DRŽI

Si znal odgovoriti na vsa vprašanja? Če ne, polistaj po reviji Moj planet, ki jo imaš v rokah, in kmalu ne bo nobenega dvoma več.

Moj planet, mesečnik, marec 2013, leto 8 • Na leto izide 12 števil. • Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, 1000 Ljubljana • Predsednik uprave MKZ: Peter Tomšič • Glavni urednik področja Založništvo: Bojan Švigelj • Vodja sektorja Izobraževalno založništvo: Senja Požar Horvat • Odgovorna urednica: Maja Bajželj • Urednica: Jasna Merc • Likovno-tehnično urejanje: Mojca Orehek • Oblikovna zasnova: Vito Cof • Lektorica: Vera Jakopič • Naslov uredništva: **Moj planet, 1536 Ljubljana**, tel.: 01 241 32 20, faks: 01 425 28 36 • Tiskana naklada: 8.000 • Tisk: Grafika Soča d.o.o., Nova Gorica • Cena številke za naročnike v šoli je 3,74 €, za individualne naročnike 3,99 €, v prosti prodaji 4,70 €. Naročnina se poravnava v treh obrokih. Naročnina za tujino se poravnava vnaprej in znaša 96,00 €. • DDV in poština sta vračunana v ceno. • Naročnina velja do preklica, odpovedi sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. • Za nepravčasno poravnane obveznosti zaračunavamo zakonsko določene zamudne obresti. • Poština plačana pri pošti 1102 Ljubljana. • **Naročanje revij:** Mladinska knjiga Založba, d. d., Služba oskrbe kupcev, 1536 Ljubljana, tel.: **080 11 08, od 7. do 18. ure.** • Vodja sektorja Prodaja revij in promocija izobraževalnih vsebin: Monika Jagodič Gobec, monika.jagodic@mkz.si • V. d. vodje službe Marketing in oglasno trženje: Martina Dolgan • www.mladinska.com/oglasniprostor, sot@mkz.si • Oglasno trženje: Anja Klemenčič, anja.klemencic@mkz.si, T: 01 307 80 08 • ISSN 1854-2883 • V reviji Moj planet objavljenih prispevkov ni dovoljeno kakor koli ponatisniti brez pisnega dovoljenja uredništva. • Nenaročenih rokopisov, risb in fotografij ne vračamo. • Revijo sofinancirata Javna agencija za knjigo RS in Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. • Elektronska pošta: moj.planet@mkz.si • Spletne strani: www.mladinska.com/mojplanet • V uredništvu skrbimo za skladnost oglašnih sporočil z Zakonom o medijih. Na izbor oglaševanih izdelkov in na oblike oglaševanja ter na oglasne priloge nimamo vpliva.

Po zgodbe, znanje in
zabavo grem v Ciciklub!

MP009

Interni oglas za starše

© Mladinska knjiga Založba d.d. Vse materialne avtorske pravice so last Mladinske knjige Založba d.d.

Ob vpisu v Ciciklub
samo 1 €

Prihranite kar 108,80 €!

Cena ~~109,80 €~~

*Najbolj prodajana
otroška Enciklopedija
na svetu!*

3000 barvnih fotografij, ilustracij in zemljevidov. 600 strani, 22 x 28 cm, trda vezava.

V KNJIŽNEM KLUBU CICKLUB VAM JAMČIMO:

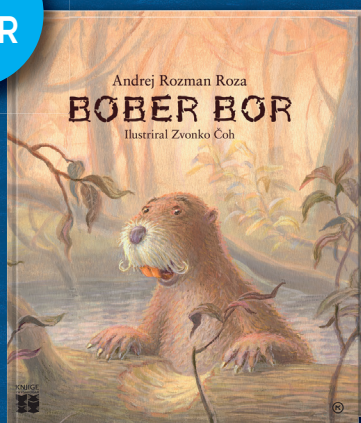
vedno najmanj 20 % prihranka pri nakupu knjig, izbor najboljših zgodb, iger in igrac, glasbe in animiranih filmov, brezplačni katalog vsako četrletje!

www.zakladiotrostva.si
Klik do najboljših otroških knjig

**SAMO
5 EUR**

Knjiga
je izšla
v okviru
projekta
*Knjige za
vsakogar.*

BOBER BOR

Bober Bor pobegne iz živalskega vrta, da bi zaživel v svobodi. Toda prestati mora številne nevarnosti in preizkušnje, da bi se stvari srečno iztekle. Veličastna pustolovščina! Zgodba govori tudi o moči umetnosti.

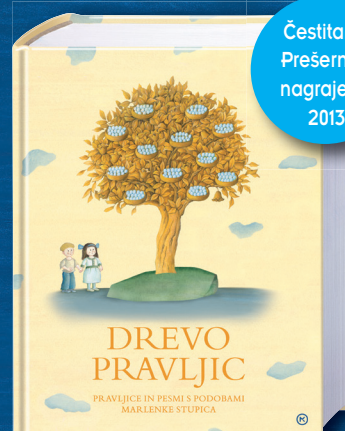
Cena: 5 EUR
40 strani

AN, BAN, CICIBAN

Najboljše zgodbe, pravljice, pesmice in uganke iz dvanajstih letnikov Cicibana in Cicidoja. Vabljivo potovanje skozi letne čase z najodličnejšimi avtorji in slovenskimi ilustratorji.

Cena: 34,96 EUR
268 strani

**Čestitamo
Prešernovi
nagrajenki
2013**

DREVO PRAVLJIC

Pester izbor nepozabnih pravljic in pesmic s čarobnimi celostranskimi in dvostranskimi ilustracijami iz izjemnega opusa Marlenke Stupica, ene najpomembnejših slovenskih ilustratork.

Cena: 34,96 EUR
392 strani